BeoBOM

ONDERZOEK

ONTPLOFBARE OORLOGSRESTEN

CONFLICTPERIODE

PROJECT
SANDBERGSTRAAT 2A EN 14

KENMERK
BB25-068-OC-01 (CONCEPT)

OPDRACHTGEVER
WITTEVEEN EN BOS

ONDERZOEK
ONTPLOFBARE OORLOGSRESTEN

Documentcode
BB25-068-OC-01

Aantal pagina's
54

Datum
15 juli 2025

Status
Concept

Bezoek- en postadres
Damstraat 24
3371 AD
Hardinxveld-Giessendam

+31 (0)10 820 29 20
info@beobom.nl

KVK: 61002046
BTW: NL08541.59.587.B01

Afbeelding voorzijde: Luchtfoto van Ommen, genomen op 31 maart 1944.
Bron: Luftbilddatenbank, luchtfoto 31 maart 1944, luchtfotonummer 4087.

BeoBOM

INHOUD

MANAGEMENTSAMENVATTING 5
INLEIDING 6
1. ALGEMEEN 7
1.1 Aanleiding 7
1.2 Begrenzing onderzoeks- en projectgebied 7
1.3 Doel 7
1.4 Beperkingen 8
1.5 Terminologie 8
1.6 Niet gesprongen explosieven (NGE) vs. conventionele explosieven (CE) en OO 9
1.7 Eerder uitgevoerde onderzoeken 11
2. ONDERZOEK CONFLICTPERIODE (1939-1945) 13
2.1 Inleiding en methode 13
2.2 Literatuur 13
2.3 Gemeentearchief en provinciaal archief 14
2.4 Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD) 18
2.5 Nationaal Archief Den Haag (NA) 19
2.6 Semi-Statisch Informatie Beheer Ministerie Defensie te Rijswijk (SSA) 21
2.7 Archief Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD) 1971-heden 21
2.8 Luchtfotocollectie Wageningen UR, Kadaster en Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Scotland te Edinburgh 21
2.9 Krantenberichten 23
2.10 Collectie NIMH collecties 409 en 575 24
2.11 National Archives, Kew, Surrey 24
2.12 Bundesarchiv/Militärarchiv 26
2.13 The National Archives and Records Administration, Washington D.C. (NARA) 27
2.14 Getuigenverklaringen 27
2.15 Kadaster 28
2.16 Library and Archives Canada (LAC) 28
2.17 Overige bronnen 29
3. BRONNENANALYSE 30
3.1 Algemeen 30
3.2 Chronologische gebeurtenissenlijst 30
3.3 Mijnenvelden 43

3.4 Ruimingen ontplofbare oorlogsresten (1945-heden) 43
4. LUCHTFOTOANALYSE 47
4.1 Algemeen 47
4.2 Resultaat luchtfotoanalyse 47
4.3 Hoogteverschillen 48
5. BEOORDELING EN EVALUATIE BRONNENMATERIAAL 50
5.1 Algemeen 50
5.2 Indicaties 50
5.3 Contra-indicaties 50
5.4 Leemten in de kennis 50
5.5 Mogelijk aan te treffen (sub)soorten ontplofbare oorlogsresten 51
5.6 Beoordeling indicaties en horizontale afbakening verdacht gebied 51
5.7 Verticale afbakening verdacht gebied 53
5.8 Advies 53
CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN 54
BIJLAGEN 55

MANAGEMENTSAMENVATTING

Ten behoeve van *Sandbergstraat 2a en 14* in de gemeente Ommen staan diverse bodemroerende werkzaamheden gepland. De Arbeidsomstandighedenwet stelt dat er gezorgd moet worden voor een veilige werkplek. Uit dien hoofde dient een onderzoek naar de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten te worden uitgevoerd. Dit onderzoek wordt een onderzoek ontplofbare oorlogsresten (hierna: OO) conflictperiode genoemd. Het onderzoek is uitgevoerd conform het vrijwillig *Certificatieschema Vooronderzoek en Risicoanalyse Ontplofbare Oorlogsresten* (hierna: CS-VROO versie 2024-01, d.d. 1 maart 2024). Voorliggend rapport heeft betrekking op het projectgebied te Ommen zoals getoond in dit onderzoek.

In de voor dit Onderzoek Conflictperiode geraadpleegde bronnen zijn enkele feitelijke indicaties voor de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten binnen het projectgebied aangetroffen. Deze vormen onvoldoende aanleidingen voor het afbakenen van een verdacht gebied.

Artilleriebeschieting, 10 april 1945
Uit literatuur en archiefmateriaal is gebleken dat er een artilleriebeschieting heeft plaatsgevonden op de dorpskern van Ommen. Echter, omdat deze van korte duur moet zijn geweest, er te weinig informatie bestaat over inslaglocaties en er sinds 1971 voor zover bekend nooit granaten zijn geruimd als het gevolg van deze beschieting, wordt er op basis van deze gebeurtenis geen verdacht gebied afgebakend.

Advies:
Voorafgaande aan het uitvoeren van de geplande werkzaamheden in verdacht gebied, adviseert BeoBOM het volgende:

- Er is geen sprake van een verdacht gebied. De werkzaamheden kunnen vanuit OOO-perspectief zonder aanvullende maatregelen doorgang vinden.

Ten slotte adviseert BeoBOM ten zeerste om voorliggend rapport te overleggen aan de gemeente(n) waarbinnen het projectgebied is gelegen en waarop het Onderzoek Conflictperiode betrekking heeft.

N.B.: op het kaartmateriaal in- en behorende bij deze rapportage worden mogelijk verdachte gebieden, indicaties en gebeurtenissen buiten het projectgebied getoond, welke niet direct van invloed zijn op het projectgebied maar die wel zijn geconstateerd. Omwille van de volledigheid worden deze tevens weergegeven. Buiten de contouren van het projectgebied, zoals getoond, kan niet worden gewerkt zonder aanvullend onderzoek.

INLEIDING

Projectnaam	Onderzoek OO - Conflictperiode
Project	Sandbergstraat 2a en 14
Opdrachtgever	Witteveen en Bos
Projectadres	Sandbergstraat 2a en 14
Besteknr./opdrachtnr.	BB25-068-OC-01
Werkomschrijving	Uitvoering onderzoek ontplofbare oorlogsresten conflictperiode en samenstellen bodembelastingkaart ontplofbare oorlogsresten conflictperiode conform het CS-VROO
Doelstelling	Uitvoering onderzoek OO conflictperiode
Uitvoerder	BeoBOM

Autorisatie rapportage en bodembelastingkaart

Naam	Functie	Paraaf
F.G.J. Barink	**Adviseur, senior deskundige opsporing ontplofbare oorlogsresten, bevoegd lid management**	

Auteur(s)

Naam	Functie	Paraaf
I.T. Smit MA	**Historisch Onderzoeker**	
J. Boelen MA	**Senior Historisch Onderzoeker**	

Bodembelastingkaart

Naam	Functie	Paraaf
J. Boelen MA	**Historisch Onderzoeker/ Steller**	
J. Van der Velden MA MSc	**GIS-operator**	

1. ALGEMEEN

1.1 Aanleiding

Ten behoeve van *Sandbergstraat 2a en 14* in de gemeente Ommen staan diverse bodemroerende werkzaamheden gepland. Voorafgaand aan de werkzaamheden zal zoals gesteld in de Arbeidsomstandighedenwet gezorgd moeten worden voor een veilige werkplek. Uit dien hoofde dient voorafgaande aan de geplande werkzaamheden een onderzoek naar de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten te worden uitgevoerd. Een dergelijk onderzoek wordt een onderzoek ontplofbare oorlogsresten conflictperiode (1939-1945) genoemd.

Voorliggend onderzoek is opgesteld conform de bij opdrachtverstrekking meest actuele versie van het vrijwillig CS-VROO (1 maart 2024).

1.2 Begrenzing onderzoeks- en projectgebied

Het projectgebied is begrensd op basis van de door opdrachtgever verstrekte gegevens en de Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT). Deze begrenzing wordt getoond in onderstaande figuur. Alle afbeeldingen waarop het projectgebied te zien zijn, zijn noord-zuid georiënteerd. Aan enkele afbeeldingen is ter verduidelijking een schaallat toegevoegd. Dit is gedaan om ook bij uitsneden de afstanden goed te kunnen inschatten. Tevens is een noordpijl toegevoegd aan de afbeeldingen waarbij dit als wenselijk wordt gezien.

Figuur 1: *De begrenzing van het projectgebied te Ommen (groene kader). Bron satellietbeeld: World Imagery.*

1.3 Doel

Voorliggend onderzoek betreft een onderzoek ontplofbare oorlogsresten conflictperiode.

Een onderzoek conflictperiode heeft als doel te beoordelen of er in het onderzoeksgebied sprake is van aanwijzingen (indicaties) voor de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten, en indien deze

aanwijzingen bestaan, het verdachte gebied af te bakenen. Een dergelijk onderzoek bestaat zowel uit het inventariseren als het beoordelen (analyseren) van bronnenmateriaal. Het eindresultaat is voorliggende rapportage en een bijbehorende Gebeurtenissenkaart en Bodembelastingkaart OO conflictperiode, waarop de op OO verdachte en onverdachte gebieden op basis van het onderzoek conflictperiode worden weergegeven.

1.4 Beperkingen

Met de opdrachtgever zijn geen beperkingen overeengekomen wat betreft de uitvoering van het onderzoek.

1.5 Terminologie

Voor het opstellen van Onderzoeken Conflictperiode en Na-Conflictperiode worden voor alle ontplofbare oorlogsresten-gerelateerde werkvlakken een zevental gebieden onderscheiden. Voor de verduidelijking wordt dit onderscheid in onderstaande diagram weergegeven:

Projectgebied – gebied waarbinnen de reguliere werkzaamheden uitgevoerd gaan worden. Dit gebied wordt bepaald aan de hand van de door de opdrachtgever aangeleverde gegevens.

Onderzoeksgebied – het gebied waarbinnen het onderzoek conflictperiode is uitgevoerd. Het CS-VROO schrijft voor dat de rapportage tenminste de begrenzing van het onderzoeksgebied omvat. Als begrenzing van het te onderzoeken gebied heeft BeoBOM ervoor gekozen geen vaste buffer rond het projectgebied te nemen om te voorkomen dat gebeurtenissen over het hoofd worden gezien. Ten behoeve van ieder onderzoek conflictperiode wordt onderzocht op geografische relevante namen, dat wil zeggen dat de gebeurtenissen met betrekking tot de geografische locaties waarbinnen het projectgebied is gelegen worden onderzocht. Er wordt op die manier op bijvoorbeeld straat-, buurtschap-, plaats-, gemeente- en provincieniveau gezocht naar oorlogshandelingen en andere relevante gebeurtenissen. De gevonden gebeurtenissen die in de bronnen worden gekoppeld aan een geografisch relevante locatie en mogelijk relevant zijn voor het projectgebied worden vervolgens gerapporteerd in het onderzoek conflictperiode. Ook wanneer deze gebeurtenissen na een nadere analyse geen invloed blijken te hebben op het projectgebied of de directe omgeving hiervan. Er wordt dus niet zozeer gekeken naar een vaste afstand (buffer) rondom het projectgebied, maar naar gebeurtenissen die in de bronnen worden gekoppeld aan bepaalde locaties die relevant zouden kunnen zijn voor het projectgebied. Omwille van het schetsen van een historische context (bijvoorbeeld het duiden van gebeurtenissen binnen een breder kader zoals een geallieerde operatie als *Market Garden*) kunnen ook gebeurtenissen op grote afstand van het projectgebied worden genoemd.

Verdacht gebied conflictperiode – het deel van het onderzoeksgebied waarbinnen, blijkens het beschikbare onderzoek ontplofbare oorlogsresten conflictperiode, sprake is (geweest) van de mogelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten na de conflictperiode.

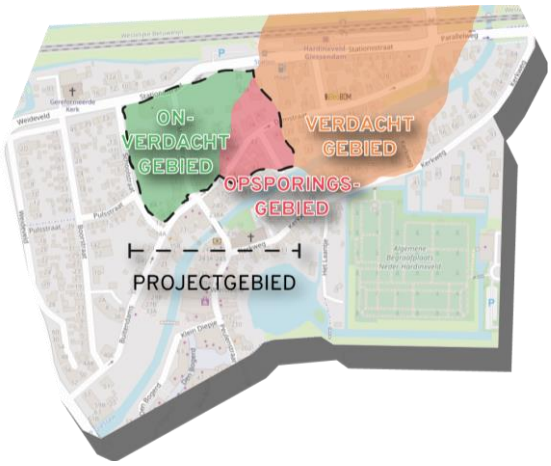
Verdacht gebied na-conflictperiode – het deel van het onderzoeksgebied waarbinnen, na uitvoering van het onderzoek na-conflictperiode, nog steeds sprake is van de mogelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten.

Opsporingsgebied – gebied waar het verdachte gebied en het projectgebied elkaar overlappen. Wanneer sprake is van een opsporingsgebied dienen aanvullende maatregelen te worden genomen,

welke kunnen bestaan uit een opsporingsproces als omschreven in het CS-OOO, maar ook uit aanvullend bureauonderzoek of andere beheersmaatregelen.

Onverdacht gebied conflictperiode – het gebied dat op basis van het onderzoek conflictperiode niet als 'verdacht gebied' is aangemerkt. Dat wil zeggen: niet meer verdacht dan de overige onderzochte Nederlandse bodem waar geen sprake is van specifieke aanwijzingen voor de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten.

Onverdacht gebied na-conflictperiode – het gebied dat op basis van het onderzoek na-conflictperiode (aanvullend) als onverdacht is aangemerkt, ofwel niet langer verdacht op de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten.

Figuur 2: *Schematische weergave van de verschillende deelgebieden.*

1.6 Niet gesprongen explosieven (NGE) vs. conventionele explosieven (CE) en OO

In de praktijk worden vaak de termen NGE (Niet Gesprongen Explosieven) of CE (conventionele explosieven) gehanteerd wanneer men doelt op de omgang met ontplofbare oorlogsresten. NGE is een overkoepelende term waarmee bijvoorbeeld ook explosieven voor terroristische doeleinden kunnen worden aangeduid. CE was de term waarmee binnen het WSCS-OCE gedoeld werd op: '*Fabrieksmatig geproduceerde explosieven die zijn achtergebleven als gevolg van oorlogshandelingen tijdens de Tweede Wereldoorlog, waarop de richtlijnen van het WSCS-OCE van toepassing zijn.*'

Binnen deze definitie vielen ook:

- CE die geen explosieve stoffen (meer) bevatten;
- restanten van CE die door leken als zodanig herkenbaar zijn;
- voorwerpen die door leken kunnen worden aangemerkt als CE;
- wapens of onderdelen daarvan.

Met de ingang van 2021 is het WSCS-OCE als het ware opgesplitst in een tweetal nieuwe certificatieschema's, te weten het CS-OOO (Certificatieschema Opsporing Ontplofbare Oorlogsresten) en het CS-VROO (Certificatieschema vooronderzoek en risicoanalyse Ontplofbare Oorlogsresten). Deze laatste heeft betrekking op het voorliggende onderzoek.

Onder ontplofbare oorlogsresten wordt verstaan alle achtergelaten ontplofbare munitie en niet-gesprongen munitie zoals bedoeld in artikel 4.10, eerste lid, onderdeel d, van het Arbeidsomstandighedenbesluit (1997). Artikel 4.10 luidt als volgt:

Artikel 4.10. Ontplofbare oorlogsresten

1. In dit artikel wordt verstaan onder:
   a. ontplofbare munitie: conventionele munitie die explosieve stoffen bevat als bedoeld in het protocol inzake ontplofbare oorlogsresten van 28 november 2003 (Trb. 2004, 227) met inbegrip van mijnen, valstrikken en andere mechanismen;
   b. achtergelaten ontplofbare munitie: ontplofbare munitie die tijdens een gewapend conflict niet is gebruikt, die is achtergelaten of gedumpt door een partij bij een gewapend conflict en al dan niet voor ontsteking zijn geprepareerd, van een ontsteking zijn voorzien, op scherp zijn gezet of anderszins voor gebruik zijn voorbereid;
   c. niet-gesprongen munitie: in een gewapend conflict gebruikte ontplofbare munitie die ontstekingsgereed is, van een ontsteking is voorzien, op scherp is gezet of anderszins voor gebruik is voorbereid, en die niet tot ontploffing is gekomen;
   d. ontplofbare oorlogsresten: achtergelaten ontplofbare munitie en niet-gesprongen munitie.
2. In alle gevallen waarin gevaar voor de veiligheid of gezondheid van werknemers kan bestaan door de mogelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten, wordt, alvorens werkzaamheden worden aangevangen, hiernaar een oriënterend onderzoek ingesteld.
3. Indien het oriënterend onderzoek de mogelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten die gevaar kunnen opleveren voor de veiligheid of gezondheid van werknemers niet uitsluit wordt een nader onderzoek ingesteld.
4. Indien uit het nader onderzoek blijkt dat gevaar bestaat voor de veiligheid of gezondheid van werknemers door de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten , worden die ontplofbare oorlogsresten opgespoord of andere passende maatregelen getroffen om dit gevaar te voorkomen.
5. Het opsporen van ontplofbare oorlogsresten wordt uitsluitend verricht door een bedrijf dat voor de te verrichten arbeid in het bezit is van een certificaat opsporen ontplofbare oorlogsresten dat is afgegeven door Onze Minister of een door hem aangewezen certificerende instelling.
6. De arbeid ten behoeve van het opsporen van ontplofbare oorlogsresten wordt uitsluitend verricht door een daarvoor gekwalificeerde persoon die is geregistreerd in het Register veilig werken defensiemedewerkers of het Register veilig werken met explosieve stoffen, bedoeld in artikel 1.5j, eerste lid, onderdelen b of d, dan wel door een persoon van wie de beroepskwalificaties zijn gecontroleerd en toereikend bevonden overeenkomstig de artikelen 23, 27 en 28 van de Algemene wet erkenning EU-beroepskwalificaties en die deze arbeid verricht onder voortdurend toezicht van een daarvoor gekwalificeerde persoon die is geregistreerd in het Register veilig werken met explosieve stoffen.
7. Het ruimen van ontplofbare oorlogsresten wordt uitsluitend verricht door explosievenopruimingseenheden van het Ministerie van Defensie.
8. Een bewijs van registratie en herregistratie in het Register veilig werken met explosieve stoffen dan wel een afschrift van een dergelijk bewijs is op de arbeidsplaats aanwezig.
9. Artikel 1.5ha is van overeenkomstige toepassing.
10. Bij ministeriële regeling kunnen nadere regels worden gesteld ter uitvoering van het tweede tot en met vijfde lid.

Er worden de volgende 16 hoofdsoorten van ontplofbare oorlogsresten onderscheiden:

- Klein-kalibermunitie (KKM);
- Geschutmunitie;
- Handgranaten;
- Geweergranaten;
- Munitie voor granaatwerpers;
- Raketten;
- Afwerpmunitie;
- Submunitie;
- Onderwatermunitie;
- Landmijnen;
- Valstrikken;
- Explosieve stoffen;
- Vuurwerken;
- Vernielingsmiddelen;
- Ontstekingsinrichtingen;
- Toebehoren van munitie.

1.7 Eerder uitgevoerde onderzoeken

In het kader van dit onderzoek is nagegaan of in het verleden in, of in de nabijheid van, het projectgebied reeds (voor)onderzoeken door derden zijn uitgevoerd. Hiervoor heeft BeoBOM de volgende bronnen geraadpleegd:

- De VEO bommenkaart;
- Gemeenten waarbinnen het onderzoeksgebied is gelegen;
- ProRail indien in het onderzoeksgebied railinfrastructuur aanwezig is;
- Rijkswaterstaat, waterschap en/of provincie indien in het onderzoeksgebied infrastructuur aanwezig is die in het beheer van één of meerdere van deze organisaties is;
- Andere explosievenopsporingsbedrijven.[1]

Uit deze inventarisatie zijn onderstaande (voor)onderzoeken naar voren gekomen:

Saricon, *Vooronderzoek Conventionele Explosieven Larinksmars Varsen* (kenmerk: 11S040-VO-02, d.d. 22 juni 2011).

Betreft een vooronderzoek ter plaatse van een terrein aan de Vecht even ten westen van Ommen. Het projectgebied ligt op circa 200 meter van het huidige. Geconcludeerd wordt dat het deel van het projectgebied nabij het huidige geldt als onverdacht op de aanwezigheid van OO.

[1] Onderzoeken uitgevoerd door andere explosievenopsporingsbedrijven worden niet altijd op verzoek gedeeld.

Figuur 3: *De ligging van de verschillende (voor)onderzoeken van derden t.o.v. het huidige projectgebied (groen). Bron satellietbeeld: World Imagery.*

2. ONDERZOEK CONFLICTPERIODE (1939-1945)

2.1 Inleiding en methode

Het bronnenonderzoek voor het onderzoek conflictperiode vindt plaats op basis van een inventarisatie van gebeurtenissen en informatie de mogelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten (indicaties) of juist de afwezigheid daarvan (contra-indicaties). Voor het onderzoek dienen de relevante bronnen te worden geïdentificeerd en geraadpleegd. In elk geval dienen te worden geraadpleegd de in onderstaande tabel als 'verplicht' (conform de eisen van het CS-VROO) aangemerkte bronnen. De als 'aanvullend' aangeduide bronnen worden geraadpleegd indien daarvoor aanleiding bestaat. Onderstaande tabel is niet limitatief. In het vervolg van deze rapportage wordt gemotiveerd waarom een aanvullende bron wel of niet is geraadpleegd. De eventuele leemten in de kennis zijn gespecificeerd in paragraaf 4 van hoofdstuk 5.

Bron	Verplicht (CS-VROO)	Aanvullend	Geraadpleegd	Paragraaf
Literatuur	√		√	2.2.
Gemeentearchief en provinciaal archief	√		√	2.3.
Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD)	√		√	2.4.
Nationaal Archief Den Haag (NA)	√		√	2.5.
Semi-Statisch Informatie Beheer Ministerie Defensie te Rijswijk (SSA)	√		√	2.6.
Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD)	√		√	2.7.
Luchtfotocollectie Wageningen UR, Kadaster en Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Scotland te Edinburgh	√		√	2.8.
Krantenberichten	√		√	2.9.
Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH), collectie 575	√		√	2.10.
Nederlands Instituut voor Militaire Historie, collectie 409		√		2.10.
The National Archives te Londen, gegevens aangaande luchtaanvallen door de Royal Air Force	√		√	2.11.
The National Archives te Londen, gegevens aangaande artilleriebeschietingen / grondgevechten		√		2.11.
Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg	√		√	2.12.
National Archives and Records Administration II (NARA College Park, VS)	√		√	2.13.
Getuigenverklaringen		√		2.14.
Kadaster (naoorlogs kaartmateriaal)	√		√	2.15.
Héritage Canadiana, gegevens aangaande artilleriebeschietingen / grondgevechten		√	√	2.16.

2.2 Literatuur

Ten behoeve van een Onderzoek Conflictperiode worden diverse literatuurbronnen geraadpleegd, zowel enkele standaardwerken als eventuele specifieke regionale informatiebronnen (macro- en microniveau). Conform het CS-VROO zijn de volgende (standaard)werken geraadpleegd:

Molenaar, F.J., *De luchtverdediging in de meidagen 1940* (2 delen, Den Haag 1970).

Nierstrasz e.a. (Ministerie van oorlog, hoofdkwartier van de chef van de generale staf, krijgsgeschiedkundige afdeling), *De strijd op Nederlands grondgebied tijdens de Wereldoorlog II* (diverse delen, Den Haag 1952-1963).

Tevens worden voor elk onderzoek conflictperiode geraadpleegd:

Amersfoort, H. en Kamphuis, P., *Mei 1940. De strijd op Nederlands grondgebied* ('s-Gravenhage 2012).

Eversteijn, T., *Bombardementen, raketbeschietingen, neergekomen V-wapens en militaire vliegtuigverliezen in de periode 10 mei 1940 - 5 mei 1945* (z.p. 2011).

Foreman, J., *The Fighter Command War Diaries volume 5: July 1944 to May 1945* (z.p. 2005).

Klep, C. en Schoenmaker, B., *De bevrijding van Nederland 1944-1945: oorlog op de flank* ('s Gravenhage 1995).

Korthals-Altes, A., *Luchtgevaar. Luchtaanvallen op Nederland 1940 – 1945* (Wormer 1984).

Middlebrook, M. en Everitt, C., *The Bomber Command War Diaries. An operational reference book 1939-1945* (Surrey 2011).

Zwanenburg, G.J., *En nooit was het stil… Kroniek van een luchtoorlog* (2 dln., z.p., z.j.).

Specifiek voor het huidige projectgebied zijn daarnaast onderstaande literatuurbronnen verzameld en geraadpleegd:

Horst, Ewout van der, Marco Krijnsen, Martin van der Linde, *De oorlog gaat nooit voorbij, Overijssel 40-45* (2020).

Hilbrink, Coen, Marcel Kienhuis en Klaas Vos, *De Pruus komt! Overijssel in de Tweede Wereldoorlog* (1990).

Heijink, G., e.a., *Met onvergetelijke moed. Oorlog, Verzet en Bevrijding in N.O. Overijssel: Hardenberg, Gramsbergen, Lutten, Dedemsvaart, Ommen, Vroomshoop, Mariënberg, Bergentheim, Slagharen en omgeving* (Hardenberg 2005).

2.3 Gemeentearchief en provinciaal archief

Ten behoeve van dit onderzoek conflictperiode is conform het CS-VROO een aantal archiefstukken uit het provinciaal en de relevante gemeentelijke archieven geïnventariseerd en geanalyseerd. Gedurende de oorlog was het projectgebied gelegen in de gemeente Ommen. Derhalve zijn de stukken uit het archief van deze gemeente geraadpleegd bij Collectie Overijssel. Behalve deze gemeentelijke archieven zijn stukken uit het provinciaal archief te Zwolle (eveneens Collectie Overijssel) geïnventariseerd en geraadpleegd. Conform het CS-VROO wordt in deze archieven altijd geprobeerd stukken met betrekking tot luchtbescherming, stukken met betrekking tot het ruimen van munitie en stukken met betrekking tot oorlogsschade te raadplegen. Verdere relevante stukken zoals politierapporten, brandrapporten, verdedigingswerken of stukken met betrekking tot huisnummering en vernummering worden ook geraadpleegd indien beschikbaar.

De gemeentearchieven en provinciale archieven worden, zo mogelijk, niet met behulp van zoektermen of sleutelwoorden doorzocht. In het verleden is gebleken dat verschillende archiefinstellingen er verschillende soorten zoekmachines op na houden, waarbij niet altijd even gevoelig gereageerd wordt op bepaalde zoektermen. Zo zijn er zoekmachines die alleen werken met exacte termen, waarbij een zoekopdracht op de term 'schade' dan geen inventarissen met de naam 'oorlogsschade' zou opleveren. Om deze reden neemt BeoBOM altijd de gehele inventaris door, om te voorkomen dat er relevante stukken gemist worden.

De geraadpleegde stukken zijn hieronder in een overzicht opgenomen, met vermelding van toegangs- en inventarisnummers. Indien er staat aangegeven dat een dossier als 'relevant' is beoordeeld, betekent dit dat er in het betreffende dossier gegevens zijn aangetroffen die als indicaties of contra-indicaties[2] kunnen worden beschouwd voor de mogelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten binnen- of in de omgeving van het projectgebied. Indien een dossier wordt aangemerkt als zijnde 'niet relevant', dan betekent dit dat er in het betreffende dossier geen indicaties of contra-indicaties zijn aangetroffen voor de mogelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten binnen het projectgebied. Het kan dan bijvoorbeeld gaan om personeelslijsten, financiële gegevens of regelgeving die verder niets zeggen over de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten binnen het projectgebied. Indien relevant is de gevonden informatie weergegeven in de tabel met chronologische gebeurtenissen in hoofdstuk 3.

Collectie Overijssel

502. Gemeente Ommen

Het gemeentearchief is op 12 juni 2025 opgehaald door L. Smit.

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
502	298	Huisnummering, map I	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	299	Huisnummering, map I	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	300	Huisnummering, map II	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	301	Huisnummering, map I	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	302	Huisnummering, map II	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	303	Huisnummering, map III	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

[2] Onder indicatie wordt verstaan: gebeurtenis/informatie die een aanwijzing vormt dat het onderzoeksgebied, of een gedeelte daarvan, verdacht is op de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten. Een contra-indicatie betreft een gebeurtenis/informatie die een aanwijzing vormt dat het verdacht gebied, of een gedeelte daarvan, als onverdacht kan worden aangemerkt. Een gebrek aan informatie over oorlogshandelingen binnen een projectgebied in een verder compleet lijkend archief kan ook als contra-indicatie worden beschouwd, aangezien dit er expliciet op wijst dat er geen oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden.

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
	304	Huisnummering, map IV	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	373	Bewakingsdienst tegen sabotage en maandrapporten politionele toestand, 1940-1945	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	374	Vergoeding voor schades veroorzaakt door de geallieerden	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	1929	Luchtbeschermingsdienst: Melding luchtaanvallen etc.	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	1933	Luchtbeschermingsdienst: Schaderapporten oorlogsschade	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	1943	Gevaarlijke stoffen waaronder munitie, ontplofbare en brandbare stoffen - vergunningen en andere bemoeienissen, map I	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	1944	Gevaarlijke stoffen waaronder munitie, ontplofbare en brandbare stoffen - vergunningen en andere bemoeienissen, map II	Nee, geen betrekking op ontplofbare oorlogsresten.
	1948	Andere aangelegenheden betreffende gevaarlijke stoffen, map II	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	1959	Brandrapporten, tevens incidentele gevallen van hulpverlening, map I	Nee, geen betrekking op ontplofbare oorlogsresten.
	3134	Hulpverlening aan oorlogsslachtoffers, tevens aangelegenheden betreffende de evacuatie, registratie oorlogsschade	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	3135	Schaderapporten oorlogsschade, map I	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	3136	Schaderapporten oorlogsschade, map II	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	3137	Schaderapporten oorlogsschade, map III	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	3138	Vergoedingen wegens herstel oorlogsschade, map I	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	3139	Vergoedingen wegens herstel oorlogsschade, map II	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	3140	Vergoedingen wegens herstel oorlogsschade, map III	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	3141	Vergoedingen wegens herstel oorlogsschade, map IV	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	3142	Andere aangelegenheden betreffende hulp aan oorlogsslachtoffers, map I	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	3628	Gereformeerde school Ommen (Bouweind, Dr. van Raaltestraat), 1939-1954	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	3659	Gereformeerd school Beerzerveld Kloosterdijk, "De Schakel", 1924-1985	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
	3704	RK lagere school St. Bernardus Ommen, 1940-1950	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	4421	Dienstplichtzaken en andere aangelegenheden betreffende de landsverdediging, map II	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	4441	Overzichten processen-verbaal: Overzichten processen verbaal, map II	Nee, geen betrekking op ontplofbare oorlogsresten.
	4457	Documentatie Historie van Ommen Plan II	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	4507	Straatnaamgeving	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	4508	Straatnaamgeving	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	5926	Huisnummering, map II	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

103. Bibliotheekcollectie Ommen

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
-	454	The liberation of the community of Ommen 6 april 1945	Ja
	458	De geschiedenis van Ommen / G. Steen en W. Veldsink, 1948	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

Provinciaal Archief

Het provinciaal archief is op 27 juni 2024 opgehaald door F. Smit.

Collectie Overijssel

0397 Militair Gezag, Commissaris van Overijssel

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
0397	3	Diverse verslagen en rapporten van de P.M.C	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	8	Rapporten van D.M.C. Zwolle	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	14	Algemene correspondentie waaronder enkele processen-verbaal van neergeschoten geallieerde vliegtuigen en begraven geallieerde militairen	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	77-78	Processen-verbaal en algemene correspondentie, mei - oktober 1945	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	81	Processen-verbaal en correspondentie inzake politiezaken	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
	85	Instructies en correspondentie betreffende luchtbescherming	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	88	Instructies en correspondentie betreffende mijnen- en munitieopruiming, benevens een proces-verbaal van een ongeval met 53 personen gedood of gewond te Oldenzaal	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	143	Opgaven van door oorlogsgeweld beschadigde en te herstellen kunstwerken in land- en waterwegen	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	149	Gebouwen en Volkshuisvesting, correspondentie inzake vordering en vrijgeven van gebouwen en inzake herstelling van gebouwen	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	151	Correspondentie met bureau Wederopbouw	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

2.4 Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD)

Ten behoeve van het onderzoek conflictperiode worden conform het CS-VROO in het NIOD ten minste de collecties van het Departement van Justitie (toegangsnummer 216k) en het *Generalkommissariat für das Sicherheitswesen – Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West* (toegangsnummer 077) geraadpleegd. In de collectie van het Departement van Justitie bevinden zich processen-verbaal met betrekking tot bomafworpen en andere luchtoorloggerelateerde gebeurtenissen in een aantal Nederlandse gemeenten. In de collectie van het *Generalkommissariat* bevindt zich een relatief compleet overzicht van bomafworpen en overige luchtoorloggerelateerde gebeurtenissen in Nederland tussen september 1940 en april 1941. Indien gemeentelijke archieven met betrekking tot luchtbescherming, bominslagen en luchtaanvallen ontbreken wordt dit gebrek aan informatie gedeeltelijk opgevangen door dit archief.

Behalve bovengenoemde toegangen worden standaard enkele collecties geraadpleegd welke mogelijk aanvullende informatie bevatten over bijvoorbeeld luchtaanvallen en/of de aanwezigheid van Duitse troepen, troepenposities of verdedigingswerken (Groep Albrecht, 190a). Waar van toepassing (vaak afhankelijk van de locatie) worden ook aanvullende toegangen geraadpleegd.

077 Generalkommissariat für das Sicherheitswesen (Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West)

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
077	1328	Dagberichten van de *Befehlshaber der Ordnungspolizei* Den Haag betreffende vijandelijke luchtaanvallen, 1940-1941	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	1332	Stukken betreffende vijandelijke luchtaanvallen, landingen van vijandelijke vliegeniers, het vinden van versperringsballons, het werpen van springstoffen en het gebruik van sabotagematerialen, 1940-1943	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

190a Groep Albrecht

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
190a	38	IJssellinie (deels samenvallend met de sectoren Achterhoek, Twente en Overijssel)	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
	39	Midden-Overijssel, Twente en Achterhoek	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	115	Map, bevattende fotografische reproducties van diverse door de groep Albrecht vervaardigde berichten, rapporten en schetsen, alsmede enkele microfilms, 1945	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	116	Map, bevattende fotografische reproducties van diverse niet nader gerubriceerde notities en berichten (merendeels in handschrift), afkomstig van de groep Albrecht, z.d.	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	117	Map, bevattende fotografische reproducties van diverse niet nader gerubriceerde notities en berichten (merendeels in handschrift), afkomstig van de groep Albrecht (vervolg), z.d.	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	122	Portefeuille, bevattende door de groep Albrecht verzamelde of vervaardigde schetsen, tekeningen, plattegronden e.d. van bunkers en andere verdedigingswerken, z.d..	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	123	Portefeuille, bevattende door de groep Albrecht verzamelde of vervaardigde schetsen, tekeningen, plattegronden e.d. van bunkers en andere verdedigingswerken, z.d.	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	124	Portefeuille, bevattende door de groep Albrecht verzamelde of vervaardigde schetsen, tekeningen, plattegronden e.d. van bunkers en andere verdedigingswerken, z.d.	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	140	Bevrijdingsrapporten, 1945	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

216k Departement van Justitie

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
216k	178	Dagboek van de Inspectie Luchtbescherming, 10 augustus 1942 – 12 april 1945	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	180-185	Rapporten van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politiekorpsen en de Marechaussee inzake het geven van het sein luchtalarm, het neerstorten van vliegtuigen en vliegtuigonderdelen en de vondst van niet-ontplofte explosieven, 23 juni 1943 - 28 april 1944	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	186	Meldingen van verschillende gemeenten betreffende ongevallen, beschietingen, bombardementen en het afwerpen van (lege) benzinetanks door vliegtuigen	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	637	Register van ingekomen en uitgaande telefonische berichten, 28 oktober - 8 december 1944	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

2.5 Nationaal Archief Den Haag (NA)

In het Nationaal Archief worden conform het CS-VROO standaard diverse collecties geraadpleegd, in het bijzonder de verplichte toegangen 2.04.53.15 (Binnenlandse Zaken/Rijksinspectie Luchtbescherming te Den Haag 1940-1943) en 2.13.167 (Bunkerarchief). Daarnaast zijn verschillende overige collecties welke betrekking hebben op bombardementen, oorlogsschade, verdedigingswerken en diverse andere onderwerpen geraadpleegd.

2.04.53.15 Inspectie Bescherming Bevolking Luchtaanvallen

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
2.04.53.15	44	Ingekomen minuten en uitgaande brieven van en aan diverse overheidsinstellingen 1940-1941: Commissaris van de koningin in de provincie Overijssel	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	72	Meldingen en processen-verbaal ontvangen van gemeenten over geallieerde luchtactiviteiten, 1940-1941, Overijssel	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

2.13.167 Inventaris van het archief van het 2e Geniecommandement, Bureau Registratie Verdedigingswerken van het Ministerie van Defensie (zgn. 'Bunkerarchief')

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
2.13.167	272 - 284	Blokkaarten van werken 1A t/m 7U	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	285 - 296	Overzichtskaarten	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

2.13.71 Ministerie van Defensie te Londen

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
2.13.71	1831	Rapporten betreffende verdedigingsstelsels in Nederland: Overijssel	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

2.08.88 Bureau Financiering Wederopbouw Publiekrechtelijke Lichamen

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
2.08.88	146	Stukken betreffende de vergoeding van de kosten die uitgegeven zijn voor de ruiming van explosieven door gemeenten, 1940-1979.	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

2.13.210 Commissie van Proefneming

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
2.13.210	23	Staten onontplofte projectielen (1940)	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	24 t/m 26	Stukken ruimen (land)mijnen (1940-1941)	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	28	Onschadelijk maken NGE en vliegtuigbommen (1941-1942)	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

2.13.25 Militair Gezag

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
2.13.25	1540	Stukken rubricering geheim archief of GA. Sectie IV	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
	1568	Rapporten censuurdienst PTT betreffende bominslagen.	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

2.6 Semi-Statisch Informatie Beheer Ministerie Defensie te Rijswijk (SSA)

In het Semi-Statisch archief van Defensie te Rijswijk is conform het CS-VROO in de collectie MMOD (Mijn- en Munitieopruimingsdienst) nagegaan of binnen of in de directe nabijheid van het projectgebied in de periode 1945-1947 ruimingen van ontplofbare oorlogsresten zijn uitgevoerd.

2.7 Archief Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD) 1971-heden

Sinds 1971 worden meldingen van ruimingen (MORA's) van ontplofbare oorlogsresten centraal geregistreerd door de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD). De MORA's uit deze periode zijn eveneens ondergebracht in het SSA te Rijswijk en worden op aanvraag als scan aangeleverd. Meldingen van ruimingen van na 2010 worden door de EODD alléén digitaal geregistreerd en in een excelbestand verstrekt. Deze zijn conform het CS-VROO in de rapportage verwerkt.

Ten behoeve van de nauwkeurigheid en volledigheid wordt bij de aanvraag van MORA's ten allen tijde rekening gehouden met eventuele wijzigingen in de gemeentelijke indelingen in de periode 1971-2010 en mogelijk niet geheel correcte/foutieve registratie van de locatie (plaats/gemeente).

Om na te gaan of binnen, of in de directe nabijheid van, het projectgebied tevens sprake is van de aanwezigheid van mijnenvelden worden conform het CS-VROO standaard ook de gegevens uit de collectie mijnenveldkaarten, leg- en ruimrapporten van de EODD geraadpleegd.

Deze informatie kan gebruikt worden als verificatie van plaatsgevonden oorlogshandelingen of kan op zichzelf als indicatie of contra-indicatie dienen als deze uit andere bronnen ontbreken.

2.8 Luchtfotocollectie Wageningen UR, Kadaster en Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Scotland te Edinburgh

Op basis van luchtfotoanalyse kan in veel gevallen een nauwkeuriger beeld ontstaan van de oorlogshandelingen die op een bepaalde locatie hebben plaatsgevonden en de sporen die deze mogelijk hebben achtergelaten. Sporen die zichtbaar kunnen zijn op luchtfoto's van goede kwaliteit zijn bijvoorbeeld kraters door artillerie- of bominslagen, aangelegde stellingen, versperringen of beschadigde of vernielde bebouwing. Als deze sporen (correct) worden geïnterpreteerd kunnen bijvoorbeeld inslaglocaties nauwkeuriger worden vastgesteld dan op basis van literatuur- of archiefonderzoek mogelijk zou zijn. Interpretatie van luchtfotomateriaal is niet altijd eenvoudig: door weersomstandigheden, grote opnamehoogte en andere factoren kan de beeldkwaliteit onvoldoende zijn. Luchtfoto's blijven bovendien momentopnamen. Een bominslag kan bijvoorbeeld na enkele dagen door herstelwerkzaamheden al niet meer zichtbaar zijn. Om deze reden wordt altijd geprobeerd diverse luchtfoto's van verschillende data en van goede kwaliteit aan te schaffen. Hoeveel luchtfoto's beschikbaar zijn verschilt sterk per locatie.

Ten behoeve van dit onderzoek conflictperiode is conform het CS-VROO het beschikbare luchtfotomateriaal met betrekking tot de datums waarop de oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden geïnventariseerd in onderstaande luchtfotocollecties:

- Collecties 'JARIC' en 'ACIU' van de Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Scotland / National Collection of Aerial Photography te Edinburgh;
- Wageningen UR te Wageningen;
- Kadaster te Zwolle;
- Laurier Military History Archive (LMH), Waterloo (Canada).

Indien volstaan kan worden met luchtfoto's uit Nederlandse archieven (Wageningen UR en het Kadaster) worden alleen deze archieven geraadpleegd. Mocht er aanvullend luchtfotomateriaal nodig zijn wordt gebruik gemaakt van buitenlandse archieven. Voor de inventarisatie van luchtfotomateriaal in de buitenlandse luchtfotocollecties (JARIC en ACIU) wordt al dan niet gebruik gemaakt van de diensten van de *Luftbilddatenbank* gevestigd in Estenfeld, Duitsland. Door deze instantie wordt op aanvraag een overzicht verstrekt van beschikbaar luchtfotomateriaal waarbij tevens de kwaliteit en schaal is vastgelegd.

Uit de geïnventariseerde luchtfoto's zijn de meest geschikte foto's geselecteerd. Bij deze selectie is rekening gehouden met dekking, opnamedatum in relatie tot de oorlogshandelingen, kwaliteit (eigen beoordeling) van het fotobeeld en de schaal. Het streven daarbij is luchtfoto's te gebruiken van (kort) vóór een gebeurtenis/oorlogshandeling, en van zo kort mogelijk ná de relevante gebeurtenis. Een belangrijke voorwaarde voor laatstgenoemde is dat de foto van zodanige kwaliteit is dat een interpretatie op oorlogsschade mogelijk is. Om de betrouwbaarheid van de conclusies te vergroten is zo mogelijk luchtfotomateriaal van meerdere verschillende opnamedata gebruikt. Over het algemeen kan worden gesteld dat hoe meer sprake is van (mogelijk) relevante oorlogshandelingen, hoe meer luchtfoto's worden geraadpleegd. Wanneer geen sprake is van relevante oorlogshandelingen is volstaan met fotomateriaal van twee verschillende datums waarop de situatie binnen het projectgebied duidelijk zichtbaar is. Meestal wordt geprobeerd om dan een foto aan te schaffen van vóór militaire operaties in Nederland (vanaf 14 september 1944) en van ná de bevrijding van het projectgebied (verschillende data).

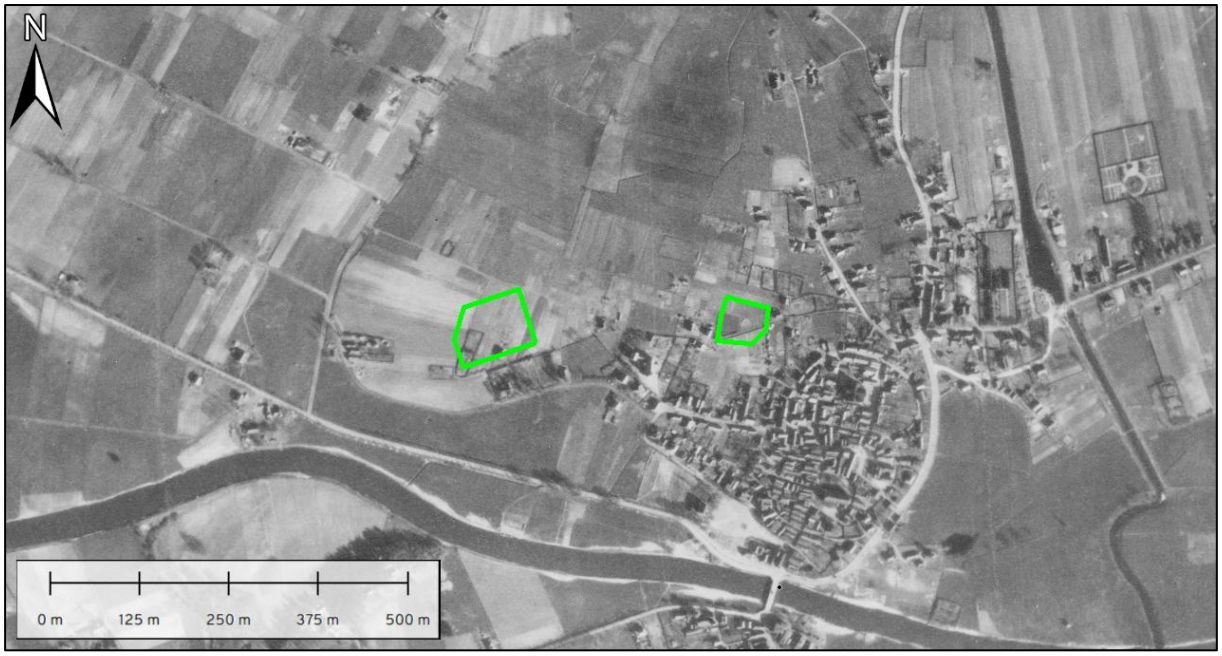
In onderstaande tabel wordt het geheel van geraadpleegde luchtfoto's weergegeven.

Luchtfotonummer(s)	Sortie	Datum	Schaal	Kwaliteit	Dekking	Bron	Motivatie
4087	J-783	31 maart 1944	1:10.000	Goed	100%	LUFT	Om de situatie binnen het projectgebied vóór de belangrijkste oorlogshandelingen in kaart te brengen
4086	4-2087	22 maart 1945	1:17.000	Redelijk	100%	LUFT	Om de situatie binnen het projectgebied zo kort mogelijk voor de bevrijding en na de bombardemente in de omgeving in kaart te brengen.

Dekking luchtfotomateriaal

Figuur 4: *Dekking op 31 maart 1944 ten opzichte van het projectgebied. Bron satellietbeeld: World Imagery. Luchtfotonummer: 4087*

Figuur 5: *Dekking op 22 maart 1945 ten opzichte van het projectgebied. Bron satellietbeeld: World Imagery. Luchtfotonummer: 4087*

2.9 Krantenberichten

Voor het onderzoek naar contra-indicaties in de vorm van explosievenruimingen in de periode 1940-1972 is conform het CS-VROO gezocht naar krantenberichten via www.delpher.nl. Bovendien is via Google gezocht naar eventuele aanvullende krantenberichten uit regionale en nationale dagbladen.

2.10 Collectie NIMH collecties 409 en 575

Conform aan het CS-VROO dienen uit het archief van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) verschillende collecties te worden geraadpleegd. Voor elk onderzoek conflictperiode wordt standaard onderzoek uitgevoerd in de collectie 575 'Duitse verdedigingswerken' om na te gaan of binnen of in de nabijheid van het projectgebied sprake is van de aanwezigheid van verdedigingswerken en militaire objecten. Daarnaast wordt nagegaan of in de meidagen van 1940 mogelijk grondgevechten of artilleriebeschietingen hebben plaatsgehad. Hiervoor wordt allereerst onderzoek uitgevoerd in de collectie 492 'De strijd op Nederlands grondgebied tijdens de Wereldoorlog II'. Indien hier aanwijzingen worden aangetroffen voor het plaatsvinden van troepenbewegingen, beschietingen en/of grondgevechten worden in de collectie 409 'Gevechtsverslagen en -rapporten' de relevante gevechtsverslagen van de (mogelijk) daarbij betrokken Nederlandse eenheden geraadpleegd.

In het overige bronmateriaal zijn geen aanwijzingen aangetroffen dat tijdens de meidagen oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden binnen of in de directe omgeving van het projectgebied. Daarom zijn geen stukken uit collectie 409 geraadpleegd.

Collectie 492 De strijd op Nederlands grondgebied tijdens de Wereldoorlog II / De Groene Serie

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
492	6	*Deel 2: De krijgsverrichtingen in de buitenprovinciën (zonder Zeeland), Onderdeel E. De Krijgsverrichtingen ten Oosten van de IJssel en in de IJssellinie*	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

Collectie 575 Bureau Inlichtingen/ Duitse verdedigingswerken (575-serie)

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
575	155	*Datum: 25-04-1944; Schaal/code/blz.: GB/6045/44 GB/6048/44 GB/6043/44; Omschrijving: Berichten betreffende een schijnvliegveld en de burgemeesters van Diever, Arbeitseinsatzin Meppel en manschappen van de Kontroll Kommando(KK) in Ommen*	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

2.11 National Archives, Kew, Surrey

Conform aan het CS-VROO wordt voor elk onderzoek conflictperiode nagegaan of sprake is van luchtaanvallen uitgevoerd door één van de onderdelen van de Britse *Royal Air Force*, welke mogelijk invloed hebben op het projectgebied. De hierbij in beschouwing genomen periode is die van 10 mei 1940 tot en met 8 mei 1945. Er wordt onderzoek verricht in de relevante stukken van de vier belangrijkste onderdelen van de RAF, te weten:

- *Bomber Command;*
- *Coastal Command;*
- *Fighter Command/Air Defence Great Britain;*
- *Second Tactical Air Force.*

Voor elk onderzoek conflictperiode wordt tevens onderzoek uitgevoerd in de collectie van de *2nd Tactical Air Force*, gezien de zeer grote spreiding en intensiteit van operaties van dit onderdeel op Nederlands grondgebied vanaf september 1944.

Het onderzoek in de stukken van de *Royal Air Force* is met name gericht op het vaststellen van het aantal, de hoofd- en subsoort(en), het gewicht en het type ontsteker(s) van zowel afwerpmunitie (vliegtuigbommen) als raketten die tijdens luchtaanvallen zijn ingezet, maar ook de inslaglocaties daarvan.

AIR 14 Air Ministry: Bomber Command: Registered Files.

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
AIR 14	2665-2680	*Night Bomb Raid Sheets (May 1940 – May 1945)*	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	3360-3368	*Day Bomb Raid Sheets (May 1940 – May 1945)*	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	3162-3198	*Summaries of Form E Reports of bombs dropped on targets*	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

AIR 15 Air Ministry and Admirality: Coastal Command: Registered Files

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
AIR 15	766-771	*Strike Sheets (April 1940 – September 1941)*	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

AIR 24 Air Ministry and Ministry of Defense: Operations Record Books, Commands

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
AIR 24	217-280	*Bomber Command Intelligence Reports and Intelligence Narrative of Operations, May 1940 – June 1944*	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	284-321	*Bomber Command Intelligence Reports and Intelligence Narrative of Operations, July 1944 – May 1945*	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	625-650	*Appendices Fighter Command, September 1944 – April 1945*	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

AIR 27 Air Ministry and successors: Operations Record Books, Squadrons

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
AIR 27	1109	*No 174 Squadron*	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	1157	*No 193 Squadron*	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	1169	*No 197 Squadron*	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	1559	*No 266 Squadron*	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
	1591	*No 274 Squadron*	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	1662	*No 302 Squadron*	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	1774	*No 401 Squadron*	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

AIR 37 Air Ministry: Allied Expeditionary Air Force, later Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force (Air), and 2nd Tactical Air Force: Registered Files and Reports

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
AIR 37	715	*Second Tactical Airforce Daily Log, September – October 1944*	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	716	*Second Tactical Airforce Daily Log, November – December 1944*	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	717	*Second Tactical Airforce Daily Log, January – February 1945*	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	718	*Second Tactical Airforce Daily Log, March – May 1945*	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

War Diaries geallieerde troepen

Behalve stukken met betrekking tot de luchtoorlog beheren de *National Archives* tevens rapporten en overige documenten van het Britse leger. Wanneer sprake is van het mogelijk plaatsvinden van geallieerde artilleriebeschietingen, maar bijvoorbeeld ook grondgevechten (al dan niet van geringe omvang) wordt conform het CS-VROO onderzoek verricht in de collectie *War Diaries,* als het plaatsvinden of uitblijven van deze artilleriebeschietingen of grondgevechten niet voldoende door andere bronnen kunnen worden bewezen.

Het gebied is bevrijd door Canadese eenheden. Er zijn geen aanwijzingen in het bronmateriaal aangetroffen dat er artilleriebeschietingen of grondgevechten hebben plaatsgevonden in de omgeving van het projectgebied, waarbij Britse troepen betrokken waren.

2.12 Bundesarchiv/Militärarchiv

Conform aan het CS-VROO worden de collecties van de *Luftwaffenführungsstab* geraadpleegd voor informatie over luchtaanvallen en bombardementen, al dan niet uitgevoerd door de *Luftwaffe*. Het gaat om onderstaande collecties, waarvan de RM7 een aanvulling vormt op de RL2. Deze collecties bevatten meldingen over bomafworpen op Nederlands grondgebied vanaf de Duitse inval op 10 mei 1940 tot 10 november 1941.

RL 2 Luftlageberichte

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
RL2	205 t/m 269	*Luftlageberichte* mei 1940 - november 1941	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

RM7 Luftwaffenführungsstab, Luftlageberichte

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
RM7	344 t/m 353	*Luftlageberichte* augustus - november 1940	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

2.13 The National Archives and Records Administration, Washington D.C. (NARA)

Conform het CS-VROO wordt de toegang RG18 *World War II Combat Operations Reports 1941-1946* geraadpleegd in de *National Archives and Record Administration*. Indien uit deze toegang of uit andere bronnen blijkt dat het onderzoeksgebied getroffen is door luchtaanvallen met afwerpmunitie uitgevoerd door de *United States Army Air Forces*, worden de relevante inventarisnummers geraadpleegd, met als doel het vaststellen van het aantal, de hoofd- en subsoort, gewichtsklasse en het type ontsteker(s) van de afwerpmunitie die tijdens de desbetreffende luchtaanval is ingezet, en op de inslaglocaties daarvan.

Toeg.nr.	Inv.nr.	Omschrijving	Relevant
RG18	-	*Geen relevante stukken aangetroffen*	

In de collectie van NARA wordt tevens gekeken naar eventueel beschikbare geallieerde stafkaarten, waarop (Duitse) verdedigingswerken zijn ingetekend (zogeheten *Defense Overprints)*. Indien beschikbaar zijn deze kaarten gebruikt ter ondersteuning bij de uitvoering van de analyse van het luchtfotomateriaal. Voor het projectgebied waren de volgende *Defense Overprints* beschikbaar:

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
RG 331	-	Defence Overprint Almelo, 6 november 1944	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
		Defence Overprint Almelo, 17 januari 1945	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

Indien sprake is van het mogelijk plaatsvinden van artilleriebeschietingen en/of grondgevechten door Amerikaanse troepen die niet (voldoende) beschreven worden door overige bronnen, worden eveneens *War Diaries* van de betrokken eenheden geraadpleegd.

2.14 Getuigenverklaringen

In overleg met de opdrachtgever wordt bepaald of getuigen worden gehoord. Dit wordt conform het CS-VROO gerapporteerd. Indien getuigen worden gehoord dient een schriftelijke getuigenverklaring te worden opgesteld en getekend door de getuige en / of door een vertegenwoordiger van de opdrachtgever die bij het horen van de getuige aanwezig is. Een getuigenverklaring wordt opgenomen

als bijlage bij het rapport. Deze getuigenverklaringen staan los van getuigenverklaringen aangetroffen in bijvoorbeeld literatuur of archiefstukken.

Voor het voorliggende onderzoek conflictperiode zijn er geen getuigen gehoord, daar er geen getuigen zijn aangedragen door de opdrachtgever/geen getuigen gevonden zijn.

2.15 Kadaster

In het kader van het onderzoek naar contra-indicaties wordt in elk geval naoorlogs kaartmateriaal uit het archief van het kadaster geraadpleegd met het doel om naoorlogse ruimtelijke ontwikkelingen in kaart te brengen, conform het CS-VROO.

2.16 Library and Archives Canada (LAC)

Wanneer uit het overige bronnenmateriaal blijkt dat binnen of in de nabijheid van het projectgebied sprake is van de mogelijke inzet van Canadese troepen, worden tevens Canadese *War Diaries* geraadpleegd. Wanneer mogelijk wordt dit gedaan via de website van Project 44 (https://map.project44.ca/), waarbij via een kaartweergave de positie van verschillende Canadese eenheden op verschillende data wordt weergegeven, inclusief de *War Diary* op die datum. Indien er op deze manier geen *War Diaries* beschikaar zijn, wordt de collectie *War Diaries – Second World War* geraadpleegd op de website van *Library and Archives* Canada (LAC). Deze collectie bevat een veelheid aan *War Diaries* van Canadese eenheden die op het Europese vasteland zijn ingezet, op verschillende bevelniveaus. Daarnaast kan de collectie van *Héritage Canadiana* gebruikt worden voor dit doel. Voor voorliggend onderzoek conflictperiode zijn op project44.ca en/of in de collectie van het LAC en/of in de collectie van *Héritage Canadiana* onderstaande stukken geraadpleegd:

Héritage Canadiana

Reference	Identifier	Omschrijving	Relevant
-	T-12715	War diaries 1939-1945 (12th Manitoba Dragoons)	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

Project 1944

Reference	Datum	Omschrijving	Relevant
-	10 april 1945	War diary, The Black Watch (Royal Highlanders) of Canada	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	10 april 1945	War diary, 5th Field Regiment, Royal Canadian Artillery,	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	11 april 1945	War diary, The Black Watch (Royal Highlanders) of Canada	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	11 april 1945	War diary, 5th Canadian Infantry Brigade,	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.
	11 april 1945	War diary, 10th Canadian Armoured Regiment (The Fort Garry horse)	Nee, geen (aantoonbare) betrekking op het projectgebied.

2.17 Overige bronnen

Ter aanvulling van de bronnen geraadpleegd conform het CS-VROO zijn tevens enkele relevante persberichten, websites, landkaarten en andere aanvullende bronnen geraadpleegd:

- ahn.nl;
- beeldbankwo2.nl;
- gahetna.nl;
- google earth;
- kadaster.nl;
- maps.google.com;
- Oudommen.nl;
- pdok.nl;
- topotijdreis.nl;
- tracesofwar.com;
- vechtdalcentraal.nl;
- vergeltungswaffen.nl;
- verliesregister.studiegroepluchtoorlog.nl.

3. BRONNENANALYSE

3.1 Algemeen

In dit hoofdstuk is het resultaat opgenomen van de beoordeling en evaluatie van het in het vorige hoofdstuk geïnventariseerde bronnenmateriaal.

3.2 Chronologische gebeurtenissenlijst

Hieronder is een overzicht opgenomen van de verschillende oorlogshandelingen die, blijkens de geraadpleegde bronnen, hebben plaatsgehad in (de omgeving van) het projectgebied. In de kolom 'relevantie' wordt besproken in hoeverre de gebeurtenis is beschouwd als zijnde van invloed op het huidige projectgebied en daardoor kan worden beschouwd als een indicatie of contra-indicatie voor de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten. Conform het CS-VROO worden de verschillende oorlogshandelingen/indicaties vertaald naar een locatie in de huidige topografie. Waar sprake is van onduidelijkheid of onbetrouwbaarheid in de locatieverwijzing of andere elementen van een melding/oorlogshandeling wordt dit beschreven. Locatieverwijzingen uit geschreven bronnen worden ongewijzigd overgenomen, tenzij sprake is van een dergelijke verschrijving/afwijkende spelling dat deze onleesbaar of onduidelijk is. Wanneer sprake is van twijfel over de daadwerkelijke locatie en of dit betrekking heeft op het projectgebied wordt dit beschreven.

Datum	Gebeurtenis	Relevantie
Meidagen (10-15 mei) 1940	Ommen wordt verdedigd door een objectcompagnie van het 9e Grensbataljon. Deze staat opgesteld ter hoogte van een reeks aspergeversperringen. De commandant van deze eenheid krijgt om 03:42 uur bericht dat de Duitse troepen de grens hadden overschreden, krijgt het bevel 'vernielen' op en gaat vervolgens langs de voorgeschreven terugtochtsweg richting de IJssel. De Laarbrug wordt vernield. [3]	Relevant. Er hebben tijdens de meidagen geen oorlogshandelingen plaatsgevonden in de omgeving van het projectgebied. Dit vormt een contra-indicatie voor het achterblijven van OO. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*
1941		
3 januari 1941	Omstreeks 20:30 uur valt in Ommen een brisantbom in een weiland. Er ontstaat geen schade.[4] De dag erna wordt een krater met een omvang van drie bij drie meter en een diepte van één meter aangetroffen. Er worden geen scherven gevonden. De bom is ongeveer op 150 meter afstand van	Niet aantoonbaar relevant. De exacte locatie van de inslag is niet bekend. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*

[3] NIMH, collectie 492.
[4] NIOD, toeg.nr. 077, inv.nr. 1328.

Datum	Gebeurtenis	Relevantie
	boerenerven en huizen neergekomen. Er wordt geen schade aangericht.[5]	
16 mei 1941	Volgens een rapport van de Luchtbeschermingsdienst worden deze dag twee bomtrechters gevonden in het Varsenerveld. Eén van de kraters bevindt zich in een gemeentelijke zandweg en heeft een diameter van ongeveer zes meter. De andere krater bevindt zich op 400 meter ten westen hiervan en heeft een diameter van ongeveer acht meter. In een perceel bouwland van landbouwer A.A. van der Heide op 500 meter van zijn woning (O.54) bevond zich een kleinere krater met een diameter van ongeveer 1,5 meter. Deze was reeds dichtgegooid.[6] Al deze kraters lagen in een lijn van West naar Oost. In een perceel weiland in de omgeving van deze kraters lag een restant van een brandbom. De luchtbeschermingsdienst zegt hierover: '*De denkbeeldige lijn, via de trechters, doorgetrokken naar de grens Ommen-Dalfsen, bleek, dat deze ongeveer uit kwam op de plaats waar die nacht onder Dalfsen verschillende heide en boschbrandje waren geweest.*'[7]	Niet relevant. Het Varsenerveld ligt op minimaal 1,3 kilometer afstand van het projectgebied. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*
18 mei 1941	Er zouden volgens auteur Woertink drie Britse bommen ontploffen bij Varsen.[8]	Niet relevant. Het betreft vermoedelijk de aanval van 16 mei 1941. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*
31 oktober 1941	Omstreeks 22:40 uur komen acht vliegtuigbommen tot ontploffing in bouwland onder de buurtschap Arriën. De kraters hebben een diameter van twee tot zeven meter. De onderlinge afstand is 80-100 meter. Twee van de kraters grenzen aan elkaar. Er ontstaat in de omgeving enkel glasschade.[9]	Niet relevant. Buurtschap Arriën ligt op ongeveer 1,7 kilometer afstand van het projectgebied. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De*

[5] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 4421.
[6] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 1929.
[7] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 1929.
[8] Woertink, 'Ommen tijdens de Tweede Wereldoorlog', op *Online Archief Platform voor de regio Ommen* < Oudommen.nl> (30 april 2018), 1.
[9] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 1929; Woertink, 'Gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog', op *Online Archief Platform voor de regio Ommen* < Oudommen.nl> (4 mei 2024), 1.

Datum	Gebeurtenis	Relevantie
		melding wordt als betrouwbaar ingeschat.
1942		
20 juni 1942	Omstreeks 02:45 uur stort in het Arriërveld een Engels vliegtuig neer. Het toestel is totaal versplinterd en de delen liggen over grote afstand verspreid. Vier van de inzittenden overleven de crash niet.[10] Er zou veel materiele schade zijn door 'lukraak geloste bommen.'[11] Volgens auteur Eversteijn wordt om 02:37 uur een bombardement uitgevoerd door een *Short Stirling* van *No 214 squadron*.[12]	Niet relevant. Het Arriërveld ligt op meer dan 2,2 kilometer afstand van het projectgebied. Waar de 'lukraak geloste bommen' zij neergekomen is niet met zekerheid vast te stellen. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*
1943		
13 november 1943	Omstreeks 12:15 uur ontstaat er een luchtgevecht boven de gemeente Ommen.[13] Omstreeks 12:15 uur stort een *Boeing B-17 Flying Fortress* van 96 *Bomb Group/*413 *Bomb Squadron* van de USAAF neer in de omgeving van Ommen na een botsing met een andere B-17.[14] Het vliegtuig komt neer in de buurtschap Arriën. Het vliegtuig is reeds in de lucht uiteengeslagen.[15] In de omgeving van het wrak worden enkele doden aangetroffen.[16] Omstreeks 12:15 uur stort een *Republic P-47 Thunderbolt* van 355 *Fighter Group/*357 *Fighter Squadron* van de USAAF neer in de omgeving van de Laarbrug tussen Vilsteren en Ommen.[17] Het vliegtuig is deels verbrand. De omgeving van de crash wordt afgezet.[18]	Niet relevant. De beschreven locatie ligt op ongeveer 2 kilometer afstand van het projectgebied. Niet relevant. De Laarbrug ligt op 2 kilometer afstand van het projectgebied. *Deze gebeurtenissen worden in meerdere bronnen genoemd. De meldingen worden als betrouwbaar ingeschat.*
1944		
8 maart 1944	Omstreeks 16:00 uur vliegen grote aantallen vliegtuigen over Ommen richting Duitsland. Een	Niet relevant. Het station van Ommen ligt op 1,1

[10] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 1929, 4421; Woertink, 'Gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog', 1; Woertink, 'Ommen tijdens de Tweede Wereldoorlog', 1.
[11] Woertink, 'Ommen tijdens de Tweede Wereldoorlog', 2.
[12] Eversteijn, *Bombardementen.*
[13] Woertink, 'Gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog', 2.
[14] SGLO, verliesnummer T3083.
[15] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 1929; Woertink, 'Gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog', 2.
[16] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 1929.
[17] SGLO, verliesnummer T3090.
[18] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 1929; Woertink, 'Gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog', 2.

Datum	Gebeurtenis	Relevantie
	aantal vliegtuigen maakt zich los uit de formatie. Ze beschieten het station van Ommen. Hier worden een stoker en een machinist door kogels getroffen, een locomotief wordt doorzeefd met kogels en de telegraafdraden zijn beschadigd.[19] Volgens auteur Zwanenburg worden deze dag treinen 4000 en 5134 beschoten.[20]	kilometer afstand van het projectgebied. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*
8 mei 1944	Volgens auteur Zwanenburg worden om 10.30 uur bij Ommen de treinen 8507 en 8538 beschoten, waarbij een dode en een gewonde vallen.[21]	Niet relevant. Het spoor van Ommen ligt op minimaal 1,1 kilometer afstand van het projectgebied. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*
19 mei 1944	Omstreeks 15:30 uur treft landbouwer J. Willems, Varsen O.32, in bouwland nabij zijn huis enkele banden met ongeveer 130 machinegeweerpatronen aan.[22]	Niet relevant. De locatie van de gevonden patronen is niet bekend. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*
29 juni 1944	Omstreeks 12:20 uur lossen drie jachtvliegtuigen salvo's op de kom van Ommen in de richting van de spoorlijn Zwolle-Ommen.[23]	Niet relevant. Het projectgebied ligt niet in de kom van Ommen. *Deze gebeurtenis wordt in slechts één primaire bron genoemd. Echter, het betreft hier een officiële melding, welke als betrouwbaar wordt beschouwd.*
11 september 1944	Omstreeks 14:00 uur wordt mitrailleurvuur boven de kom van de gemeente Ommen gerapporteerd.[24]	Niet relevant. Het projectgebied ligt niet in de kom van Ommen. *Deze gebeurtenis wordt in slechts één primaire bron*

[19] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 1929; Woertink, 'Gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog', 4; Woertink, 'Ommen tijdens de Tweede Wereldoorlog', 3.
[20] Zwanenburg, *En nooit was het stil* dl.2, 175.
[21] Zwanenburg, *En nooit was het stil* dl.2, 210.
[22] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 1929; Woertink, 'Gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog', 4.
[23] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 1929.
[24] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 1929.

Datum	Gebeurtenis	Relevantie
	Volgens schaderapporten uit het gemeentearchief lopen enkele adressen in de maand september oorlogsschade op:[25] • Een woonhuis te Zeesse J2a; • Koesteeg 3-5. Vermoedelijk wordt deze schade veroorzaakt door bovenstaande beschieting.	*genoemd. Echter, het betreft hier een officiële melding, welke als betrouwbaar wordt beschouwd.*
7 oktober 1944	Op deze datum vallen 9 *Hawker Tempests* van *No 274 Squadron* twee op de Vecht liggende schuiten aan met de boorwapenen. De schuiten liggen in kaartvak V.0936 [ten zuidwesten van Ommen]. Gemeld wordt dat de schuiten getroffen zijn.[26]	Niet aantoonbaar relevant. De exacte locatie van de beschieting is niet bekend. De Vecht ligt op 200 meter afstand van het projectgebied. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*
10 november 1944	4 *Supermarine Spitfires* van *No 401 Squadron* vallen de spoorbrug over de Regge aan met 4x500 lb en 8x250 lb. De piloten melden zes treffers op de brug en dat de overige zes bommen in de omgeving terecht komen.[27]	Niet relevant. De genoemde locatie ligt op 1,8 kilometer afstand van het projectgebied. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*
1945		
5 januari 1945	Twee *Hawker Typhoons* van *No 174 Squadron* voeren een beschieting met raketten en het boordgeschut uit op een trein aanwezig in kaart van rV.1236 [ten zuidoosten van Ommen]. Gemeld wordt dat enkele treinstellen en de locomotief beschadigd zijn geraakt of vernield zijn.[28]	Niet relevant. Het spoor ligt op 1,1 kilometer afstand van het projectgebied. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*

[25] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 3137.
[26] TNA, AIR27/1591; AIR37/715.
[27] TNA, AIR27/1774; AIR37/716.
[28] TNA, AIR27/1109; AIR37/717.

Datum	Gebeurtenis	Relevantie
14 januari 1945	Omstreeks 13:30 uur voeren enkele vliegtuigen een luchtaanval uit op station Ommen. Er worden tijdens meerdere aanvallen bommen afgeworpen, waarbij het station en omliggende gebouwen schade oplopen. De woning Wolfskuilstraat 20 wordt door een voltreffer geraakt en staat in brand. Langs de spoorlijn blijven enkele blindgangers achter die later opgeruimd worden. Enkele vliegtuigen die geraakt worden door het afweergeschut bij Ommen storten buiten de gemeente neer.[29] Volgens auteur Eversteijn wordt het bombardement uitgevoerd door *Hawker Typhoons* van *83rd Fighter Group*.[30] Volgens schaderapporten uit het gemeentearchief loopt de boerderij van Lemmers aan de Zeesserweg deze dag schade op.[31]	Niet relevant. Het spoor ligt op 1,1 kilometer afstand van het projectgebied. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*
3 februari 1945	Deze dag vindt een bombardement plaats op het spoor en het station van Ommen.[32] Omstreeks 15:00 uur vallen vier vliegtuigen aan. Ze laten in duikvluchten bommen vallen en er wordt aanhoudend mitrailleurvuur gemeld. Op de spoorlijn tegenover het stationsgebouw worden enkele voltreffers gerapporteerd. Er worden die dag vier blindgangers ontdekt. Verschillende woningen aan de Wolfskuilstraat en omgeving hebben glas- en dakschade opgelopen.[33] Bij het zoeken naar blindgangers worden nog blindgangers van eerdere bombardementen op de spoorbaan geïdentificeerd.[34] De aanval wordt waarschijnlijk uitgevoerd door vijftien *Hawker Typhoons* van *No 193* en *No 197 Squadron.* In totaal worden 28 bommen van 500 lb afgeworpen, waarbij onder meer een inslag geregistreerd wordt op de spoorlijn en eentje tussen een groep van tien wagons.[35]	Niet relevant. Het spoor ligt op 1,1 kilometer afstand van het projectgebied. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*

[29] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 1929, 3139; Woertink, 'Gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog', 5.
[30] Eversteijn, *Bombardementen.*
[31] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 3137.
[32] Eversteijn, *Bombardementen.*
[33] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 1929; Woertink, 'Gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog', 5.
[34] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 1929.
[35] TNA, AIR27/1157 en 1169; TNA, AIR37/717.

Datum	Gebeurtenis	Relevantie
4 februari 1945	Omstreeks 19:00 uur valt in het evacuatiekamp te Arriën een bom. Enkele barakken worden vernield.[36]	Niet relevant. De exacte locatie is niet bekend maar Arriën ligt op circa 1,8 kilometer afstand van het projectgebied. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*
6 februari 1945	Acht *Supermarine Spitfires* van *No 302 Squadron* vallen op deze datum zes schuiten aan, liggende in kaartvak rV.1236 [Vecht ten zuidoosten van Ommen]. Acht bommen van 250 lb worden op de schuiten afgeworpen. Deze worden echter niet getroffen.[37]	Niet aantoonbaar relevant. De exacte locatie van het bombardement is niet bekend. De Vecht ligt op 200 meter afstand van het projectgebied. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*
5 maart 1945	Deze dag wordt de spoorbrug over de Regge gebombardeerd. Er wordt schade aan de brug aangericht en telefoondraden raken defect.[38] Volgens auteur Eversteijn worden daarnaast Zeesse, de spoorlijn en de boerderij van Lemmers getroffen.[39] Volgens schaderapporten uit het gemeentearchief loopt de boerderij van Lemmers aan de Zeesserweg deze dag schade op.[40] Deze aanval wordt uitgevoerd door zeven *Hawker Typhoons* van *No 197 Squadron*. Zij bombarderen het spoor op drie verschillende plaatsen met in totaal 14 bommen van 500 lb. Bij kaartvak rV.0935 [ten zuidwesten van Ommen] melden zij het vernietigen van een brug bij het bombardement.[41]	Niet relevant. De genoemde locatie ligt op 1,8 kilometer afstand van het projectgebied. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*

[36] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 1929; Woertink, 'Gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog', 6.
[37] TNA, AIR27/1662; AIR37/717.
[38] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 1929; Woertink, 'Gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog', 6; Woertink, 'Ommen tijdens de Tweede Wereldoorlog', 3.
[39] Eversteijn, *Bombardementen.*
[40] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 3137.
[41] TNA, AIR27/1169; TNA, AIR37/718.

Datum	Gebeurtenis	Relevantie
14 maart 1945	Omstreeks 14:00 uur vallen vier vliegtuigen het spoor aan ter hoogte waar de weg naar Mariënberg samenkomt met de spoorlijn. Er worden onder mitrailleurvuur bommen afgeworpen op de spoorlijn. Er ontstaan gaten in het wegdek en er slaan bommen in de berm naast de weg. Een woonhuis in de directe omgeving loopt dak- en gasschade op.[42] Er worden enkele blindgangers aangetroffen, onder andere in de gaten die geslagen zijn in en aan de weg en spoorbaan. Later op de dag worden zes blindgangers geruimd.[43] Volgens auteur Eversteijn worden het spoor ter hoogte van Zeesse, bij de boerderij van Lemmers getroffen.[44] Volgens schaderapporten uit het gemeentearchief loopt de boerderij van Lemmers aan de Zeesserweg deze dag schade op.[45] De aanval wordt uitgevoerd door acht *Hawker Typhoons* van *No 266 Squadron*, die in totaal 16 bommen van 500 lb uitworpen op het spoor in kaartvak rV.1136. De piloten melden het waarnemen van een grote ontploffing.[46]	Niet relevant. Deze locatie bevindt zich op twee kilometer afstand van het projectgebied. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*
15 maart 1945	Omstreeks 15:35 uur vallen vier vliegtuigen het station van Ommen aan. Er worden zes kraters gemeld door de commandant van de Luchtbeschermingsdienst. Naast de spoorlijn ontstaat een krater met een diameter van ongeveer vijf meter. De grootste inslag heeft een diameter van vijftien meter. Twee blindgangers van 500 kg worden gevonden aan het eind van het emplacement.[47] Volgens auteur Eversteijn wordt de aanval uitgevoerd door zeven Hawker Typhoons van *No 197 Squadron* met bommen van 1000 lb.[48] Volgens schaderapporten uit het gemeentearchief lopen woonhuis Zwolscheweg 8b en stationsweg 13 deze dag oorlogsschade op.[49]	Niet relevant. Het spoor ligt op 1,1 kilometer afstand van het projectgebied. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*

[42] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 1929; Woertink, 'Gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog', 6.
[43] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 1929.
[44] Eversteijn, *Bombardementen.*
[45] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 3137.
[46] TNA, AIR27/1559; AIR37/715.
[47] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 1929; Woertink, 'Gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog', 6.
[48] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 1929; Eversteijn, *Bombardementen.*
[49] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 3137.

Datum	Gebeurtenis	Relevantie
16 maart 1945	Volgens schaderapporten uit het gemeentearchief loopt de boerderij van Lemmers aan de Zeesserweg deze dag schade op.[50]	Niet aantoonbaar relevant. Vermoedelijk houdt het schadegeval verband met het bombardement op het spoor van de voorgaande dag. Het spoor ligt op 1,1 kilometer afstand van het projectgebied. *Deze gebeurtenis wordt in slechts één primaire bron genoemd. Echter, het betreft hier een officiële melding, welke als betrouwbaar wordt beschouwd.*
30 maart 1945	Omstreeks 17:00 uur vallen drie jachtvliegtuigen op de weg Ommen-Zwolle op 600 meter van Ommen in de omgeving van een boerenwoning een Duitse auto aan met de boordwapenen. Het voertuig vliegt in brand. De inzittende Duitse militairen raken gewond.[51]	Niet aantoonbaar relevant. De exacte locatie is niet bekend. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*
6 april 1945	De Canadezen laten zich deze dag in de omgeving zien. *12th Manitoba Dragoons* bevinden zich in de gemeente Ommen, op weg richting het noorden Twee Canadezen in een gepantserde verkenningswagen (*Staghound*) worden dodelijk getroffen door een schot van een *Panzerfaust* op de Stationsweg. De overige inzittenden van de pantserwagen raken gewond.[52] Een deel van *12th Manitoba Dragoons* trekt richting Ommen na van de lokale bevolking te hebben vernomen dat de Duitsers hier willen samenkomen. *D Squadron* rapporteert om 16:04 dat ze ter hoogte van coördinaat V.112361 [Omgeving Zeesserweg] beschoten worden door '*small arms fire*'. De eenheid verneemt dat de Duitsers aan het werk zijn de brug ten zuiden van Ommen. Hierna worden ze onder vuur genomen door vijandelijke infanterie uitgerust met 'bazookas [vermoedelijk Panzerschreck].' De	Niet aantoonbaar relevant. Voor zover bekend vinden er op deze datum nog geen gevechtshandelingen plaats in de directe omgeving van het projectgebied. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*

[50] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 3137.
[51] Woertink, 'Gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog', 7; Woertink, 'Ommen tijdens de Tweede Wereldoorlog', 4.
[52] Harry Woertink, 'Ommen op 11 april 1945 bevrijd na een bezetting van vijf jaar' in; Vechtdal Centraal <vechtdalcentraal.nl> (14 april 2021).

Datum	Gebeurtenis	Relevantie
	Canadezen weten één of meer Duitsers te verwonden.[53] Om 18:30 en 18:45 uur worden twee grote explosies gehoord. Er wordt aangenomen dat dit de vernieling van de spoorbrug betreft.[54] Volgens auteur Woertink wordt de brug over de Regge, de Nieuwebrug, inderdaad opgeblazen.[55]	
7 april 1945	*D-Squadron* van *XII Manitoba Dragoons* meldt om 10:18 dat aan de brug ten zuiden van Ommen (108366) zes bommen bevestigd zijn.[56]	Niet relevant. De genoemde locatie ligt op circa 350 meter afstand van het projectgebied. *Deze gebeurtenis wordt in slechts één primaire bron genoemd. Echter, het betreft hier een officiële melding, welke als betrouwbaar wordt beschouwd.*
10 april 1945	De Canadezen beschieten volgens de literatuur Ommen vanuit een locatie tussen Lemele en Archem. Twee inwoners overlijden naar aanleiding van deze beschieting.[57] *C Company* van *The Black Watch,* een infanterieregiment van *2nd Canadian Infantry Division,* rapporteert deze avond scherpschutters ter hoogte van het spoor ten zuiden van Ommen bij coördinaat V.106357. Er wordt artillerievuur aangevraagd van mortieren, twee *Field Regiments* [uitgerust met stukken van 25 ponder] en een *Medium Regiment* [uitgerust met stukken van 5.5 inch]. Het vuur dat gegeven wordt wordt beschreven als accuraat. De granaten komen neer bij de loopgraven van de Duitsers.[58] De *5th Field Regiment*, die *The Black Watch* Ondersteunt, meldt dat ze deze dag 9 granaten per vuurmond verschieten. Tussen 19:45 en 20:45 uur schieten ze op bovenstaand doel.[59]	Relevant. De kom van Ommen heeft onder artillerievuur gelegen. Dit vormt een indicatie voor het achterblijven van OO in de vorm van verschoten geschutmunitie. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*

[53] Heritage Canadiana, 12th Manitoba Dragoons, War diaries, T-12715.
[54] Heritage Canadiana, War diaries, T-12715.
[55] Woertink, 'Ommen tijdens de Tweede Wereldoorlog', 4.
[56] Heritage Canadiana, War diaries, T-12715.
[57] Woertink, 'Ommen tijdens de Tweede Wereldoorlog', 4; Woertink, 'Ommen op 11 april 1945 bevrijd'; Collectie Overijssel, toeg. nr. 103, inv. nr. 454.
[58] The Black Watch (Royal Highlanders) of Canada, 10 april 1945 <Map.project44.ca>.
[59] 5th Field Regiment, Royal Canadian Artillery, 10 april 1945 <Map.project44.ca>.

Datum	Gebeurtenis	Relevantie
	Omstreeks 06:30 uur horen de Canadese eenheden een luide explosie. Ze gaan ervanuit dat de brug naar Ommen is opgeblazen. Ook wordt deze nacht nog spervuur vanuit Ommen gemeld in de richting van een eenheid die zich ophoudt ten zuiden van Ommen.[60]	
11 april 1945	Ommen wordt bevrijd door de Canadezen.[61] *The 2nd Canadian Infantry Division* rukt op over de as Holten-Ommen-Beilen-Assen.[62] Het oorspronkelijke plan is om rechtsom Ommen te trekken en zo de Duitse troepen in te sluiten. De Duitse eenheden zijn bij aankomst echter al vertrokken.[63] *The Black Watch* rapporteert dat als gevolg van de explosie slechts een gat in het midden van de brug is geslagen. Ze steken de brug over en schieten op twee Duitsers op fietsen. Later komen ze met versterking, een bulldozer en tanks, terug om neergehaalde bomen te ruimen en wordt Ommen bevrijd verklaard. *A* en *B Company* trekken door langs het projectgebied richting Oud Leusden via Varsen.[64]	Relevant. De bevrijding van Ommen heeft zonder grondgevechten plaatsgevonden. Dit vormt een contra-indicatie voor het achterblijven van OO. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*
Na de bevrijding	Na de oorlog wordt te Ommen tussen 6 en 11 april 1945 ontstane schade gerapporteerd. Nabij het projectgebied wordt ook enige schade gemeld. De aard van onderstaande schade wordt niet gespecificeerd. Bezettingsschade is niet meegenomen:[65] • Bergpad 1, 2, 3, 4; • Bermerstraat 1, 10, 12, 13, 19, 20; • Bouwstraat 1, 4, 5, 10, 13, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 25, 28, 29; • Bouweind 1, 2, 8, 10, 11, 16, 17, 18, 21, 25, 26, 27, 27a, 27b; • Bouwstraat 3; • Brugstraat 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 14, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 31, 33, 35; • Brugstraat, kerkgebouw;	Niet aantoonbaar relevant. In veel gevallen wordt de oorzaak van de schade niet vermeld. Waarschijnlijk is het leeuwendeel van de schadegevallen in de kom van Ommen veroorzaakt door het vernielen van de brug, gelegen op circa 350 meter afstand van het projectgebied. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*

[60] The Black Watch (Royal Highlanders) of Canada, 10 april 1945 <Map.project44.ca>; 5th Canadian Infantry Brigade, 11 april 1945 <Map.project44.ca>.
[61] Woertink, 'Ommen tijdens de Tweede Wereldoorlog', 4.
[62] Klep en Schoenmaker, Oorlog op de Flank: De bevrijding van Nederland 1944-1945 ('s Gravenhage 1995), 304.
[63] 10th Canadian Armoured Regiment (The Fort Garry horse), 11 april 1945 <Map.project44.ca>.
[64] The Black Watch (Royal Highlanders) of Canada,11 april 1945 <Map.project44.ca>.
[65] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 1933, 3135, 3136, 3137, 3138, 3139, 3140 en 3141.

Datum	Gebeurtenis	Relevantie
	• Burggraven 2, 5; • Dante W.5; • Den lagen Oordt 2, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 13, 16, 17, 18, 19; • Gasthuisstraat 2, 3, 4, 19a, 20, 23, 27, 35; • Hamsgoren 2a, 2a, 3, 3a-d, 4, 4a, 5, 5a, 6, 7, 8, 8a, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19,40; • Hardenbergerweg 1, 3c, 4, 5, 5a, 5b, 10, 11, 12, 17, 26b; • Twee loodsen aan de haven te Ommen; • Karnemelkstraat 1, 2, 4; • Kerkplein 5, 8, 9, 10, 16; • Kerkstraat 3, 5, 10; • Koesteeg 3, 4, 5, 11; • Kruisstraat 1, 2, 3, 4, 8; • Laarakkers-Dante W.3; • Laarakkers-Dante W.2; • Middenstraat 8, 10; • Markt 2, 4, 5, 6, 7, 11, 12, 14, 15, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 28a, 29, 30; • Middenstraat 2, 3, 4, 5, 6, 9, 11, 12, 13, 14, 16; • Middenstraat, hoek Varsenerstraat; • Molenweg 4, 6; • Prinses Julianastraat 1, 3, 4, 5, 6, 11, 12, 16, 21; • Schurinkstraat 5, 10, 11, 13, 13a, 14, 19, 21, 21,a, 21b, 22, 22a; • Stationsweg 19 (voorheen 11); • Varsenerstraat 10, 12, 13, 15, 17, 18, 21, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 33, 36, 37, 40, 42, 42a; • Vechtstraat 1; • Voorbrug 1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15; • Vrijthof 2, 4,7,8, 9; • Zeesserweg 1-10, 2a, 3, 5, 5a, 6, 6a-d, 8, 9, 10, J13; • Zeesse J.2a, J.13; • “Het Laar”; • Zwolscheweg 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 8a, 8b. Onderstaande schade wordt veroorzaakt door granaten:[66] • Hamsgoren 7a; • De kerk te Kerkplein 1 en lokaal te Kerkplein 10; • Den lagen Oordt 10; • De gereformeerde school te Bouweind.	

[66] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 3134, 3139, 3140.

Datum	Gebeurtenis	Relevantie
	De schade aan de panden bestaat hoofdzakelijk uit glas- en pannenschade. Een aanzienlijk deel ervan wordt veroorzaakt door het springen van de Vechtbrug te Ommen. Niet bij alle schaderapporten wordt echter een oorzaak vermeld.[67] Onderstaande panden worden bevestigd beschadigd door het springen van de brug: • Brugstraat 2; • Kerkplein 1, 10; • Een opslagplaats te Hardenbergerweg 39, aan de haven. De volgende schade wordt zonder datum gerapporteerd:[68] • Varsenerstraat 1; • Hotel "de Zon". In de gemeente Ommen worden in totaal 12 panden verwoest en 36 zwaar beschadigd. Meer dan 600 panden worden licht beschadigd.[69] Op verschillende locaties in de gemeente Ommen wordt na de oorlog munitie gevonden. De volgende vindplaatsen bevinden zich in de omgeving van het projectgebied:[70] • Een Duitse bom, bij de Brug in Ommen;	
1945>		
13 maart 1975	Bij het station van Ommen wordt deze dag een bom van 500 kg aangetroffen. Het projectiel is 135 bij 50 centimeter en wordt later op de dag onschadelijk gemaakt.[71]	Niet relevant. De genoemde locatie ligt op circa 1,3 kilometer afstand van het projectgebied. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*
21 januari 1989	Bij Ommen, op de spoorlijn tussen Dalfsen en Mariënberg wordt een vliegtuigbom aangetroffen bij	Niet relevant. Het spoor ligt op minstens 1,1

[67] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 3139.
[68] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 3137, 3139, 2130.
[69] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 3142.
[70] Collectie Overijssel, toeg.nr. 502, inv.nr. 1943.
[71] Trouw, *Bom tussen de rails* 33:9469 (13 maart 1975); MORAnummer 19750530

Datum	Gebeurtenis	Relevantie
	het aanleggen van een pad naast de spoorlijn. Uit de bijbehorende EODD-melding blijkt dat het draait om een raket.[72] U	kilometer afstand van het projectgebied. *Deze gebeurtenis wordt in meerdere bronnen genoemd. De melding wordt als betrouwbaar ingeschat.*

3.3 Mijnenvelden

In het archief van de Explosieven Opruimingsdienst Defensie is nagegaan of tijdens de verschillende oorlogshandelingen binnen of in de directe nabijheid van het projectgebied Duitse of geallieerde mijnenvelden zijn aangelegd. Voor zover bekend is dit niet het geval.

3.4 Ruimingen ontplofbare oorlogsresten (1945-heden)

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de verschillende ruimingen van ontplofbare oorlogsresten die zijn geregistreerd door de Explosieven Opruimingsdienst Defensie en haar voorgangers, de M.M.O.D. en het korps Hulpverleningsdienst. Tevens worden eventuele incidentele vondsten uit overige bronnen vermeld.

Ruimingen en meldingen M.M.O.D. (1945-1947)
Voor de periode 1945-1947 zijn geen relevante meldingen en ruimingen van ontplofbare oorlogsresten bekend.

Explosieven Opruimingsdienst Defensie (1971-heden)
Voor ruimingen uitgevoerd door de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD) geldt dat er een verschil kan bestaan in de locatie van het daadwerkelijk aangetroffen OO en de door de EODD geregistreerde locatie. Zo registreert de EODD vondsten meestal op een adres, omdat dit het dichtstbijzijnde adres is. Het kan echter zo zijn dat het betreffende OO bijvoorbeeld op een weiland achter het perceel, op enige afstand van het adres is aangetroffen. Ook is het mogelijk dat de ruiming wordt geregistreerd op een politiebureau of een gemeentehuis. Munitie is in veel gevallen dan daar gebracht. Omdat de oorspronkelijke context van de vondst daarbij verloren gaat, worden deze meldingen niet verwerkt in onderstaande lijst, tenzij er elders in de melding een vindplaats staat vermeld

Binnen- en in de directe nabijheid van het projectgebied zijn bij de Explosieven Opruimingsdienst Defensie de volgende meldingen en ruimingen van ontplofbare oorlogsresten bekend.

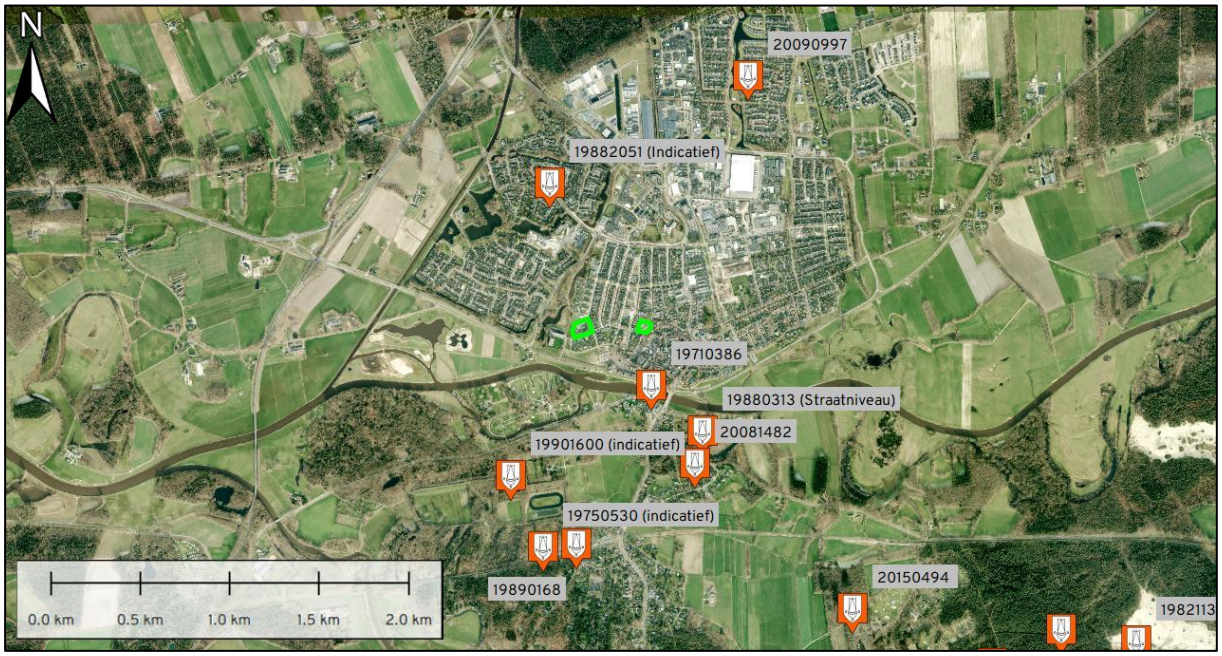
MORA	Ligplaats	Aantal	Benaming/soort	Bijzonderheden
19710386	Oude Vechtbrug, Ommen	1	Brisantbom *Sprengbombe Dickwandig* 250 kg	
19721118	Terrein Gasunie Vilsteren, Ommen	1 1 1	Brisantgranaat van 12 cm mortier Handgranaat Mills 36 Pantsergranaat van 37 mm	

[72] De Telegraaf, *NS baanbeheerder schoffelt bom op* 97:31.422 (21 januari 1989); MORAnummer 19890168

MORA	Ligplaats	Aantal	Benaming/soort	Bijzonderheden
19750530	Tussen twee treinsporen, Ommen	1	Brisantbom 1.000 lb	Zonder ontstekers, slagpijpje aanwezig
19773844	Onbekende locatie te Ommen	1	Handgranaat Mills 36	
19813723	Arendshorsterweg 3, Ommen	1	Brisantgranaat van 8 cm mortier	Met schokbuis WgrZ. 38
19820378	Meertjesweg bij het Eerderbos, Ommen	2 1 2 3 1 1	Brisantgranaatpatroon van 2 cm Brisantgranaat van 5 cm mortier Handgranaat No. 1 Handgranaat MK II Handgranaat Mills 36 Restant antitankbrisantgranaatraket van 2.36 inch *Bazooka*	Met schokbuis Met schokbuis Leeg Incompleet Compleet
19821131	Informatiehut bij zandverstuiving Sahara, Ommen	Ca. 105	Klein-kalibermunitie	
19830899	Baron van Pallandtlaan 2, Ommen	1	Aanvalshandgranaat Nr. 39	Met ontsteker
19843753	De Regge, nabij de spoorbrug, Ommen	-	Verkenning zoekactie	N.a.v eerdere vondst mortiergranaat bij baggerwerkzaamheden en meldingen van bombardementen van de brug gedurende de oorlog.
19850388	Onbekende locatie, verm. omgeving Sahara, Ommen	122 5 500 200	Brisantgranaten, brisantgranaatpatronen, hulzen en restanten van bovenstaande van 7,5 cm Antitankgeweergranaat 40 Hulzen van 2 cm Patronen klein-kalibermunitie	
19851837	Onbekende locatie, verm. omgeving Sahara, Ommen	2	Brisantgranaat van 7,5 cm	
19852539	Gascompressorstation Vilsteren, Ommen	1	Brisantgranaat van 12 cm mortier	
19852863	Gascompressorstation Vilsteren, Ommen	9	Staartstuk van 12 cm mortier	Zoekactie naar aanleiding van vondst mortiergranaat in omgeving eerder dat jaar. Groot terrein afgezocht.
19861111	Hammerweg 58, Ommen	1 Ca. 500	Pantsergranaat van 37 mm Klein-kalibermunitie	
19863544	Eerderbos, Ommen	10	Brisantgranaat van 7,5 cm	Niet verschoten
19871683	Terrein van Gasunie, Ommen	1	Staartstuk van 12 cm mortier	
19872774	Akker aan de Oude Hammerweg 14, Ommen	1	Brisantgranaat van 12 cm mortier	
19880313	Zeesserweg, Ommen	1	Handgranaat Mills 36	
19880558	Eerderbos, Ommen	2 1	Brisantgranaat van 7,5 cm Restant hulsbodem	Met schokbuis
19882051	Nieuwbouw de Dante, Ommen	1	Springrookgranaat van 2 inch mortier	
19890168	Station Ommen	1	60 lb raket *Semi-Armour Piercing*	
19891792	Bosperceel, Ommen	304 1	(restanten van) Brisantgranaat(patronen) 7,5 cm Brisantpantsergranaat van 7,5 cm	Al dan niet met ontstekers
19901541	Eerderbos, Ommen	4 1 11	Brisantgranaatpatroon van 7,62 cm Brisantgranaat van 7,62 cm Stalen hulzen van 2 cm	Niet verschoten Niet verschoten

MORA	Ligplaats	Aantal	Benaming/soort	Bijzonderheden
19901600	Laarbos, Ommen	1	Brisantgranaat van 75 mm	Zonder ontsteker
19920220	Eerderbos, Ommen	3 1	Brisantgranaat van 7,62 cm Rookgranaat van 7,62 cm	Niet verschoten Niet verschoten
20041623	Gascompressorstation Vilsteren, Ommen	1	Brisantgranaat van 8 cm mortier	Met schokbuis WgrZT, niet verschoten
20081482	Bosperceel Edit-hof 5, Ommen	1	Brisantbrandgranaatpatroon van 2 cm	Niet verschoten
20090997	Van Ostadestraat 67, Ommen	1	Restant schokbuis 24/31 model 1899/1915, Frans	
20150494	Besthemeresweg 1, Ommen	1	Rookgranaat van 2 inch mortier	
20151475	Eerderveldseweg, Ommen	12	Handgranaat Mills 36	

Hieronder worden de geografische locaties van de vondsten zo nauwkeurig mogelijk weergegeven. Indien bij een vondst 'Straatniveau' staat aangegeven, betekent dit dat wel bekend is langs welke weg of watergang de vondst is gedaan, echter niet de exacte locatie langs deze weg of watergang. Indien er bij een vondst 'Indicatief' staat aangegeven, bestaat er enige onzekerheid over de exacte locatie. Dit kan bijvoorbeeld in bos-of heidegebieden zijn waar geen meer nauwkeurige plaatsbepaling mogelijk was, of als de EODD zelf de locatie slechts globaal geregistreerd heeft.

Figuur 6: *Meldingen van de EODD in de omgeving van het projectgebied. Bron satellietbeeld: World Imagery.*

Samenhang ruimingen tussen ontplofbare oorlogsresten en oorlogshandelingen

Uit de ruimingen uitgevoerd te Ommen vallen verschillende zaken op. De eerste is de vondst van de *Sprengbombe Dickwandig* brisantbom van 250 kg bij de oude brug te Ommen. In de chronologische gebeurtenissenlijst (zie gebeurtenis 7 april 1945) werd reeds beschreven dat er bommen aan de brug bevestigd hebben gezeten om deze te vernielen. Bekend is dat de vernieling is uitgevoerd. Deze bom is blijkbaar destijds niet ontploft en in de Vecht achtergebleven. Opvallend verder is de vondst van een zeer groot aantal granaten van 7,5 cm in het Eerderbos, waar honderden van deze granaten gedumpt waren in putten. Daarnaast zijn de vele vondsten van mortierstaarten (en twee granaten) op het terrein van het gascompressorstation opvallend.

Te Ommen, en in de omgeving van het projectgebied zelf, is zelden munitie geruimd. Dit spreekt het plaatsvinden van (intensieve) artilleriebeschietingen van en grondgevechten in en rondom Ommen en de omgeving hiervan, evenals het plaatsvinden van andere oorlogshandelingen, tegen.

4. LUCHTFOTOANALYSE

4.1 Algemeen

Ten behoeve van dit onderzoek conflictperiode is een aantal luchtfoto's door BeoBOM geanalyseerd. Deze luchtfoto's zijn zo nauwkeurig mogelijk gegeorefereerd met minimaal 10, maar zonodig meer referentiepunten. Hierna zijn ze geïnterpreteerd op de aanwezigheid van schade aan het landschap als gevolg van oorlogshandelingen en militaire werken. In onderstaande tabel wordt het geheel van geraadpleegde luchtfoto's weergegeven.

Luchtfotonummer(s)	Sortie	Datum	Schaal	Kwaliteit	Dekking	Bron
4087	J-783	31 maart 1944	1:10.000	Goed	100%	LUFT
4086	4-2087	22 maart 1945	1:17.000	Redelijk	100%	LUFT

Bij de classificatie van objecten op luchtfoto's wordt de validiteit van de classificatie vastgelegd in drie niveaus van betrouwbaarheid, conform het CS-VROO:

- Bevestigd. BeoBOM is nagenoeg zeker (>99%) van de validiteit van de classificatie van het object op de luchtfoto;
- Waarschijnlijk. BeoBOM is overwegend zeker (>50%) van de validiteit van de classificatie van het object op de luchtfoto;
- Mogelijk. BeoBOM is overwegend onzeker (<50%) van de validiteit van de classificatie van het object op de luchtfoto.

De betrouwbaarheid van de classificatie is per object vastgelegd. Wanneer één of meerdere objecten met de betrouwbaarheid 'mogelijk' invloed heeft op de afbakening van één of meer verdachte gebieden wordt dit bij het resultaat van de luchtfotoanalyse omschreven.

Bij de luchtfotoanalyse/interpretatie zijn de volgende deskundigen betrokken geweest. Dit geldt tevens voor de classificatie van de objecten als van het betrouwbaarheidsniveau.

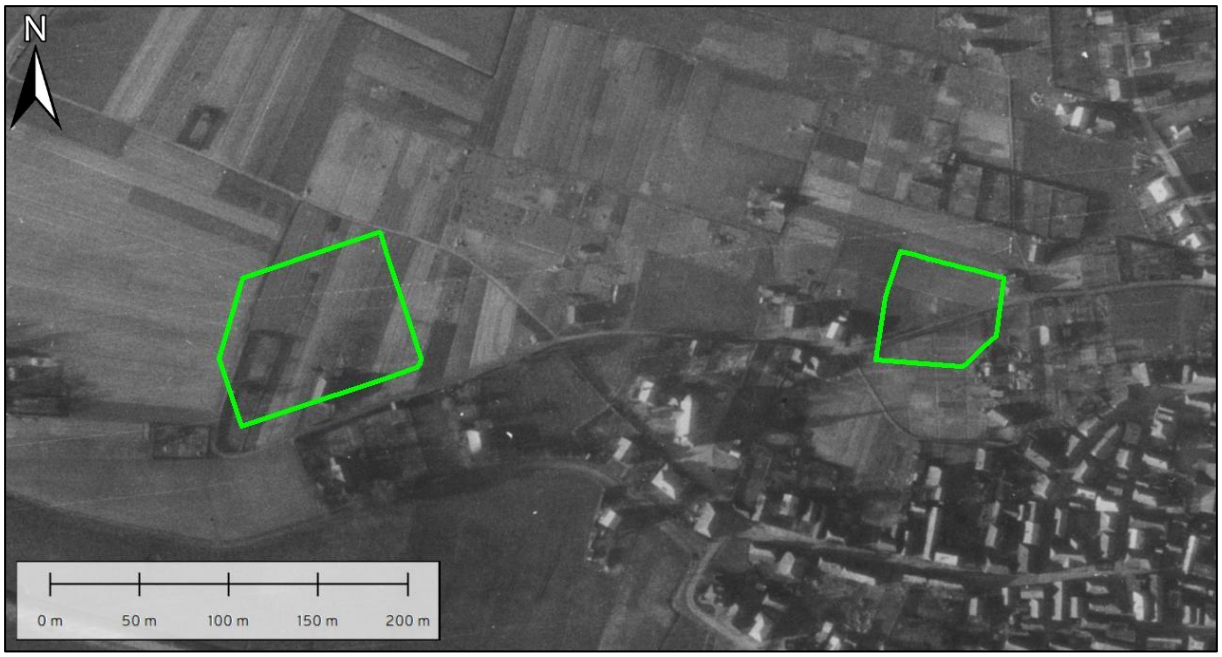
Deskundige	Functie
I.T. Smit	Historisch Onderzoeker
J. Boelen	Senior Historisch Onderzoeker

4.2 Resultaat luchtfotoanalyse

Uit de analyse van het luchtfotomateriaal zijn geen verstoringen/objecten binnen- en in de omgeving het projectgebied gesignaleerd. Deze verstoringen worden hier per datum omschreven.

31 maart 1944

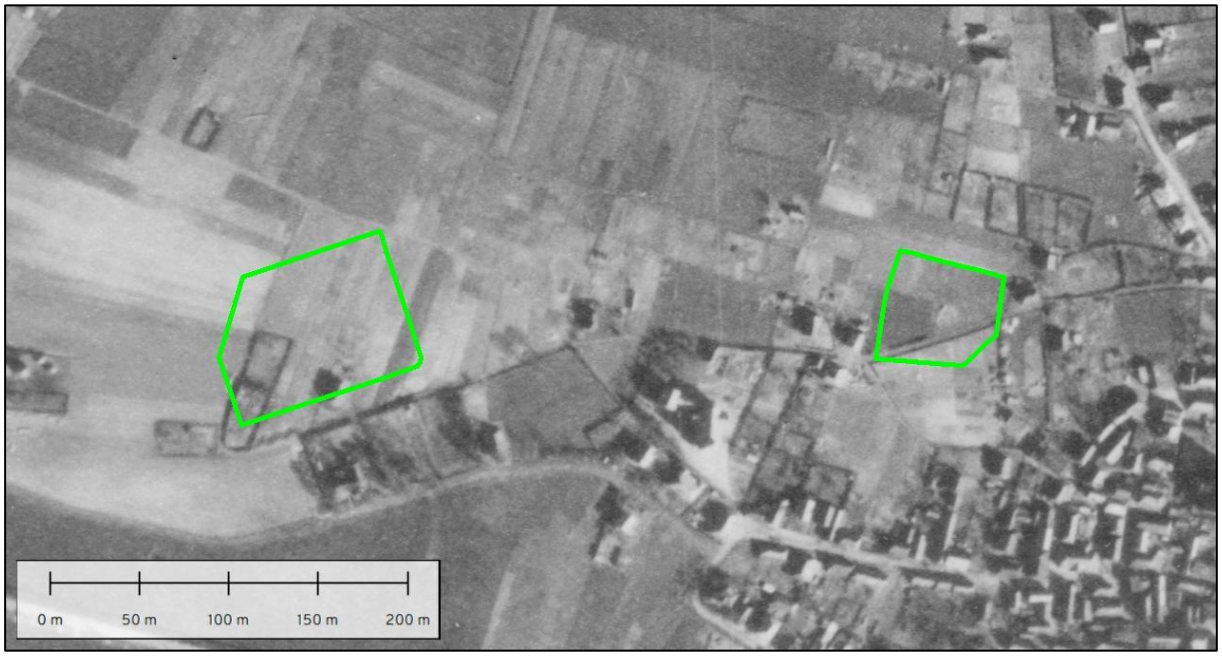
Op de luchtfoto van 31 maart 1944 zijn geen oorlogsgerelateerde verstoringen waargenomen. De foto dient als vergelijkingsmateriaal voor de foto van latere datum.

Figuur 7: *Het projectgebied op 31 maart 1944. Bron satellietbeeld: World Imagery. Luchtfotonummer: 4087*

22 maart 1945

Op de luchtfoto van 22 maart 1945 zijn ook geen oorlogsgerelateerde verstoringen waargenomen.

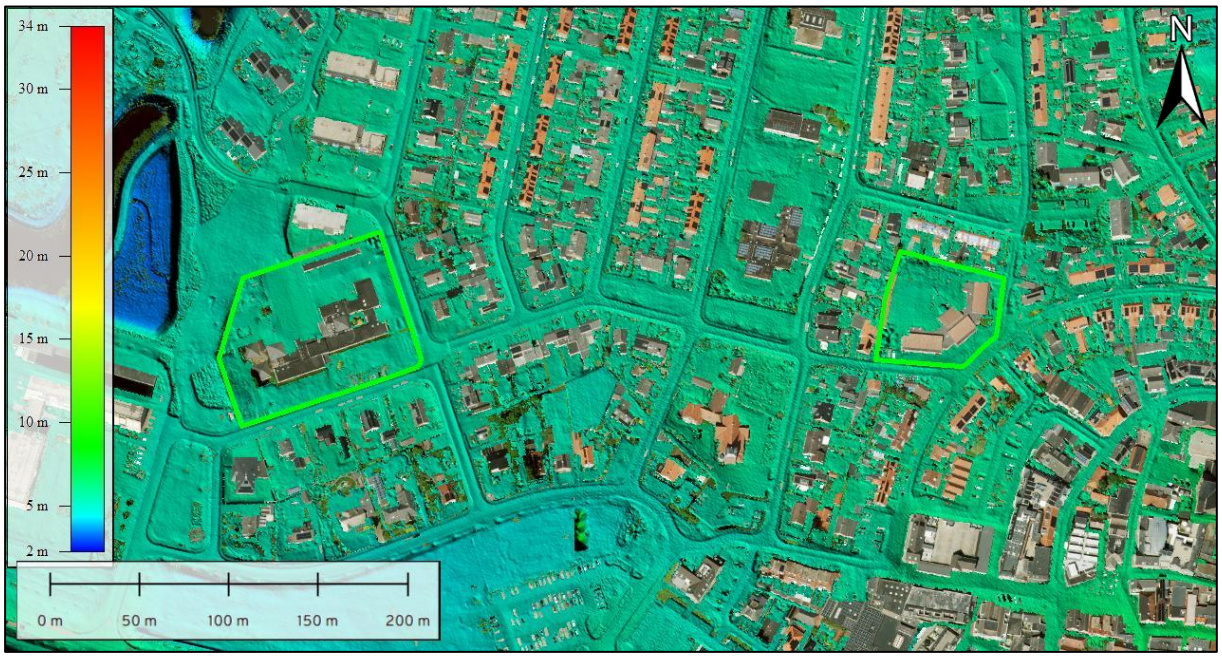
Figuur 8: *Het projectgebied op 22 maart 1945. Bron satellietbeeld: World Imagery. Luchtfotonummer: 4086*

4.3 Hoogteverschillen

Ter aanvulling van de luchtfotoanalyse wordt tevens middels LIDAR nagegaan in hoeverre sprake is van oorlogsgerelateerde verstoringen in het landschap. LIDAR staat voor *Light Detection and Ranging* of *Laser Imaging Detection And Ranging*, en houdt in dat hoogteverschillen in het landschap in kaart worden gebracht middels laserpulsen. Door hoogteverschillen te analyseren kunnen verstoringen zoals bomkraters of verdedigingswerken in sommige gevallen worden opgespoord. Hierbij valt bijvoorbeeld

te denken aan hoogteverschillen in het landschap die niet zichtbaar zijn op luchtfoto's door bebossing of andere vegetatie. Ook hoogteverschillen die niet met het menselijk oog zichtbaar zijn worden soms zichtbaar als LIDAR wordt ingezet. Naast het in kaart brengen van mogelijke verstoringen als gevolg van oorlogshandelingen wordt LIDAR hier eveneens toegepast om de naoorlogse bodemroering in kaart te brengen. Naoorlogs opgehoogde gebieden onderscheiden zich duidelijk wanneer LIDAR wordt toegepast.

Er zijn op LIDAR-beeld in de omgeving van het projectgebied geen aanvullende oorlogsgerelateerde verstoringen waargenomen

Figuur 9: *Hoogtegegevens ter hoogte van het projectgebied. Bron: AHN4.*

5. BEOORDELING EN EVALUATIE BRONNENMATERIAAL

5.1 Algemeen

Uit het onderzoek zijn enkele indicaties voor de mogelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten naar voren gekomen. Hieronder is een overzicht opgenomen van de verschillende indicaties, contra-indicaties, leemten in de kennis en conclusies voor de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten binnen het projectgebied. Allereerst wordt een opsomming gegeven waarin specifiek wordt ingegaan op indicaties welke mogelijk leiden tot een verdacht gebied binnen- of in de directe omgeving van het projectgebied. Vervolgens worden de overige (contra)indicaties en leemten in de kennis genoemd. Hierna wordt, indien er voldoende indicaties voor zijn aangetroffen gedurende het onderzoek, het op OO verdachte gebied afgebakend. Dit gebeurt normaliter conform de richtlijnen uit het CS-VROO-02. Indien hier van wordt afgeweken, wordt dit beschreven en gemotiveerd.

5.2 Indicaties

Op basis van het literatuur- en archiefmateriaal zijn de volgende indicaties voor de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten in de omgeving van het projectgebied aangetroffen:

- Uit literatuur en het archiefmateriaal blijkt dat er te Ommen gedurende de bevrijding enkele granaten zijn gevallen, waardoor doden zijn gevallen en schade is ontstaan.

5.3 Contra-indicaties

De volgende contra-indicaties voor de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten zijn aangetroffen:

- Voor zover bekend hebben er gedurende de bezetting en bevrijding van Ommen geen grootschalige grondgevechten of artilleriebeschietingen plaatsgevonden;
- Voor zover bekend hebben er in de omgeving van het projectgebied geen luchtaanvallen plaatsgevonden;
- In de omgeving van het projectgebied is door de EODD sinds 1971 zelden munitie geruimd;
- Er hebben binnen en in de omgeving van het projectgebied op grote schaal naoorlogse bodemroerende werkzaamheden plaatsgevonden.

5.4 Leemten in de kennis

De volgende leemten in de kennis zijn gesignaleerd:

Algemeen

- De ervaring leert dat niet alle archiefstukken de tand des tijds doorstaan, wat verschillende oorzaken kan hebben (onbewuste oorzaken zoals brand, of bewuste vernietiging van archiefstukken). Het is mogelijk dat ontplofbare oorlogsresten-gerelateerde informatie sinds 1945 verloren is gegaan. Hiermee samenhangend kan het eveneens voorkomen dat bepaalde gebeurtenissen, door verdwijning van de oorspronkelijke bron, niet meer getoetst kunnen worden en er enkel nog sprake is van een interpretatie van de oorspronkelijke bron (bijvoorbeeld in de literatuur). Ten tijde van de Tweede Wereldoorlog

werden verder niet alle gebeurtenissen vastgelegd, simpelweg omdat deze onopgemerkt bleven, of omdat deze niet de moeite van het vastleggen waard geacht werden.

Specifiek voor het projectgebied

- Niet alle in de bronnen genoemde oorlogshandelingen, kunnen aan een specifieke locatie worden gekoppeld;
- Niet alle naoorlogs gevonden/gemelde ontplofbare oorlogsresten, konden aan een specifieke locatie worden gekoppeld. Ook voor sommige MORA's geldt, dat het niet altijd bekend is waar deze precies geplaatst dienen te worden. Dit geldt voornamelijk voor vondsten 'op het politiebureau' etc;
- In grote delen van Nederland op verschillende momenten gedurende de oorlog luchtdoelgeschut opgesteld gestaan. Wanneer granaten van luchtdoelgeschut niet ontploffen, komen deze wijd verspreid in de omgeving van het geschut terecht. Deze spreiding is te groot om de aanwezigheid van blindgangers van luchtdoelgeschut binnen het projectgebied zowel te bevestigen als uit te sluiten. Hiervoor geldt dat het risico op het aantreffen daarvan niet groter is als in de rest van Nederland;
- Er is geen luchtfotomateriaal van geschikte schaal beschikbaar gebleken van kort na de bevrijding om de gevolgen van de gevechtshandelingen rondom de bevrijding in kaart te brengen.

5.5 Mogelijk aan te treffen (sub)soorten ontplofbare oorlogsresten

Uit het geraadpleegde bronnenmateriaal zijn enkele indicaties voor de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten binnen en in de directe omgeving van het projectgebied naar voren gekomen. Deze vormen onvoldoende indicaties voor het afbakenen van een verdacht gebied. Dit onderdeel komt derhalve te vervallen.

5.6 Beoordeling indicaties en horizontale afbakening verdacht gebied

Bij de beoordeling van indicaties en de horizontale afbakening van het verdachte gebied is het document 'Nadere bepalingen beoordelen bronnenmateriaal en afbakening verdacht gebied, behorende bij het CS-VROO' (CS-VROO-002)[73] als richtlijn gehanteerd. Hierin wordt onder meer gebruik gemaakt van onderzoeksvragen, die beantwoord dienen te worden om de afbakening van het verdachte gebied te beargumenteren. Indien van deze richtlijnen (deels) is afgeweken is dit gemotiveerd en zijn de daarbij gemaakte keuzes onderbouwd.

In het geraadpleegde bronnenmateriaal zijn enkele indicaties aangetroffen welke wijzen op de mogelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten binnen het projectgebied.

[73] Stichting VOMES, CS-VROO-02, versie 2023-01, d.d. 19 juli 2023.

Beschieting Ommen, 10 april 1945
Auteur Woertink stelt dat op 10 april 1945 enkele granaten vallen te Ommen. Uit het gemeentearchief blijkt dat enkele schadegevallen zijn ontstaan als gevolg van de inslag van granaten.

In het CS-VROO-02 zijn de volgende onderzoeksvragen opgenomen wat betreft artilleriebeschietingen:

- Zijn de locaties van schademeldingen bekend?
- Zijn er luchtfoto's beschikbaar waarop kraters en/of schade aan bebouwing en infrastructuur zichtbaar zijn?
- Is bekend welke eenheid of eenheden de beschietingen heeft/hebben uitgevoerd?
- Is bekend welke typen geschut en kalibers er zijn ingezet?
- Is bekend hoeveel granaten er zijn verschoten?
- Konden hier in relatie tot de bodemgesteldheid blindgangers onopgemerkt achterblijven?
- Vonden de beschietingen destijds plaats in landelijk of stedelijk gebied?
- Lag het onderzoeksgebied in een opmarsroute?
- Is het bekend wat de aard van de beschieting was?
- Is het bekend binnen welk tijdsbestek de beschietingen hebben plaatsgevonden?
- Lag het onderzoeksgebied aan een statisch front?
- Zijn er schademeldingen te relateren aan deze beschietingen?
- Zijn er munitievondsten te relateren aan deze beschietingen?

Niet alle bovenstaande vragen kunnen (geheel) beantwoord worden. Bekend over de artilleriebeschietingen is het volgende:

- Enkele locaties van schademeldingen zijn bekend;
- Er is geen luchtfotomateriaal beschikbaar om schade en inslaglocaties in kaart te brengen;
- De beschietingen zijn waarschijnlijk uitgevoerd door één of meerdere *Field* of *Medium Regiments* behorende tot de *2nd Canadian Infantry Division;*
- Ingezet zijn waarschijnlijk granaten van 25 ponder en of 5.5 inch;
- Het projectgebied was onbebouwd en lag net buiten de kom van Ommen. Derhalve is het mogelijk dat blindgangers onopgemerkt konden achterblijven;
- De beschieting was vermoedelijk incidenteel en van (zeer) korte duur;
- Er zijn geen munitievondsten te relateren aan deze beschietingen.

In hoeverre de kom van Ommen is beschoten wordt uit het bronnenmateriaal niet direct duidelijk. Uit schaderapporten blijkt dat te Ommen aan tientallen panden in de kom en te Laarakkers schade is ontstaan gedurende de oorlog. Van slechts vijf schadegevallen wordt de schade direct gerelateerd aan artilleriebeschietingen. Deze liggen verspreid door de kern van Ommen:

- Hamsgoren 7a;
- De kerk te Kerkplein 1 en lokaal te Kerkplein 10;
- Den lagen Oordt 10;
- De gereformeerde school te Bouweind.

Van de overige schadegevallen is in de meeste gevallen geen oorzaak beschreven. Het is goed mogelijk dat het grootste deel van deze schadegevallen ontstaan is als het gevolg van het opblazen van de

Vechtbrug kort voor de bevrijding. De gehele toenmalige dorpskern van Ommen lag binnen 350 meter afstand van de brug. Bekend is tevens dat de brug met behulp van minstens zes vliegtuigbommen is opgeblazen. Het ontstaan van glas- en pannenschade in heel de dorpskern als het gevolg van het springen van de brug is derhalve niet ondenkbaar. Waarschijnlijk heeft het grootste deel van de schadegevallen dus niets met beschietingen te maken. Ook zijn er, voor zover bekend, na 1971 nooit munitieartikelen door de EODD geruimd in de wijde omgeving van het projectgebied die te relateren zijn aan beschietingen.

Vanwege het gebrek aan voldoende informatie wat betreft inslaglocaties, schadegevallen en naoorlogse vondsten kiest BeoBOM ervoor geen verdacht gebied af te bakenen op basis van deze gebeurtenis.

5.7 Verticale afbakening verdacht gebied

Vanwege het ontbreken van voldoende indicaties voor het afbakenen van een verdacht gebied komt de verticale afbakening te vervallen.

5.8 Advies

Wanneer er sprake is van een verdacht gebied waarbinnen bodemroerende werkzaamheden plaats gaan vinden, zijn vervolgstappen mogelijk noodzakelijk. Waaruit deze vervolgstappen bestaan is afhankelijk van verschillende factoren, zoals de voorgenomen werkzaamheden, de typen ontplofbare oorlogsresten waarop het gebied verdacht is en eventueel plaatsgevonden naoorlogse bodemroering ter plaatse. In deze paragraaf wordt ingegaan op wat de meest passende vervolgstappen zijn voor de plaats te vinden werkzaamheden binnen het projectgebied.

Er is geen sprake van een verdacht gebied. Een inschatting van passende vervolgstappen is daarvoor niet noodzakelijk. Vanuit OOO-perspectief kunnen de voorgenomen werkzaamheden binnen het projectgebied doorgang vinden zonder aanvullende maatregelen.

Ten slotte adviseert BeoBOM ten zeerste om voorliggend rapport te overleggen aan de gemeente(n) waarbinnen het projectgebied is gelegen en waarop het Onderzoek Conflictperiode betrekking heeft.

CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Ten behoeve van *Sandbergstraat 2a en 14* in de gemeente Ommen staan diverse bodemroerende werkzaamheden gepland. De Arbeidsomstandighedenwet stelt dat er gezorgd moet worden voor een veilige werkplek. Uit dien hoofde dient een onderzoek naar de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten te worden uitgevoerd. Dit onderzoek wordt een onderzoek ontplofbare oorlogsresten (hierna: OO) conflictperiode genoemd. Het onderzoek is uitgevoerd conform het vrijwillig *Certificatieschema Vooronderzoek en Risicoanalyse Ontplofbare Oorlogsresten* (hierna: CS-VROO versie 2024-01, d.d. 1 maart 2024). Voorliggend rapport heeft betrekking op het projectgebied te Ommen zoals getoond in dit onderzoek.

In de voor dit Onderzoek Conflictperiode geraadpleegde bronnen zijn enkele feitelijke indicaties voor de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten binnen het projectgebied aangetroffen. Deze vormen onvoldoende aanleidingen voor het afbakenen van een verdacht gebied.

Artilleriebeschieting, 10 april 1945
Uit literatuur en archiefmateriaal is gebleken dat er een artilleriebeschieting heeft plaatsgevonden op de dorpskern van Ommen. Echter, omdat deze van korte duur moet zijn geweest, er te weinig informatie bestaat over inslaglocaties en er sinds 1971 voor zover bekend nooit granaten zijn geruimd als het gevolg van deze beschieting, wordt er op basis van deze gebeurtenis geen verdacht gebied afgebakend.

Advies:
Voorafgaande aan het uitvoeren van de geplande werkzaamheden in verdacht gebied, adviseert BeoBOM het volgende:

- Er is geen sprake van een verdacht gebied. De werkzaamheden kunnen vanuit OOO-perspectief zonder aanvullende maatregelen doorgang vinden.

Ten slotte adviseert BeoBOM ten zeerste om voorliggend rapport te overleggen aan de gemeente(n) waarbinnen het projectgebied is gelegen en waarop het Onderzoek Conflictperiode betrekking heeft.

N.B.: op het kaartmateriaal in- en behorende bij deze rapportage worden mogelijk verdachte gebieden, indicaties en gebeurtenissen buiten het projectgebied getoond, welke niet direct van invloed zijn op het projectgebied maar die wel zijn geconstateerd. Omwille van de volledigheid worden deze tevens weergegeven. Buiten de contouren van het projectgebied, zoals getoond, kan niet worden gewerkt zonder aanvullend onderzoek.

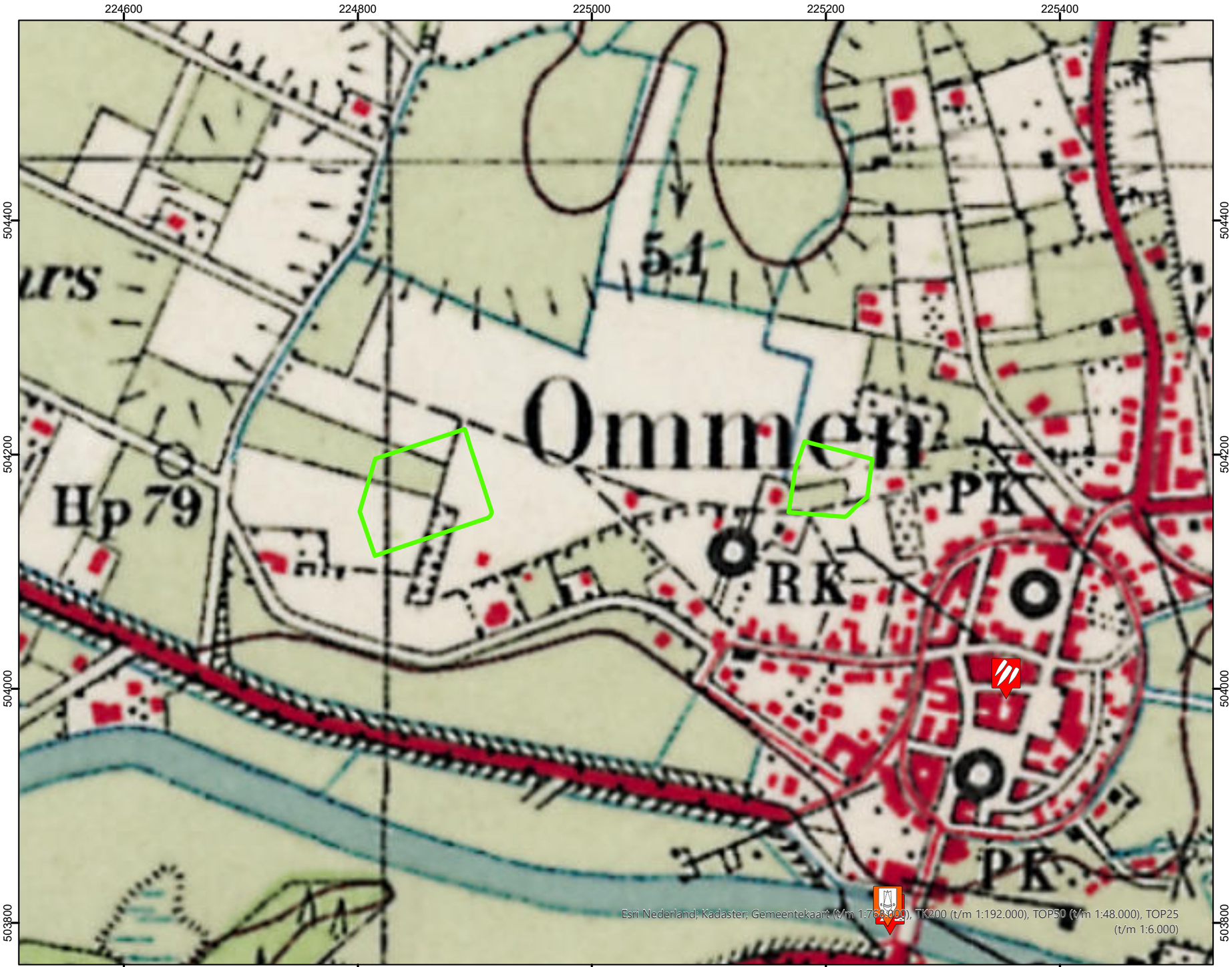
BIJLAGEN

BIJLAGE 1. BB25-068-OC-01-OT-01 GEBEURTENISSENKAART

(LOSBLADIG)

BIJLAGE 2. BB25-068-OC-01-OT-02 BODEMBELASTINGKAART

(LOSBLADIG)

Legenda

- Projectgebied
- Artilleriebeschieting (Indicatief)
- Vernieling brug
- Melding EODD

0 120 240 m

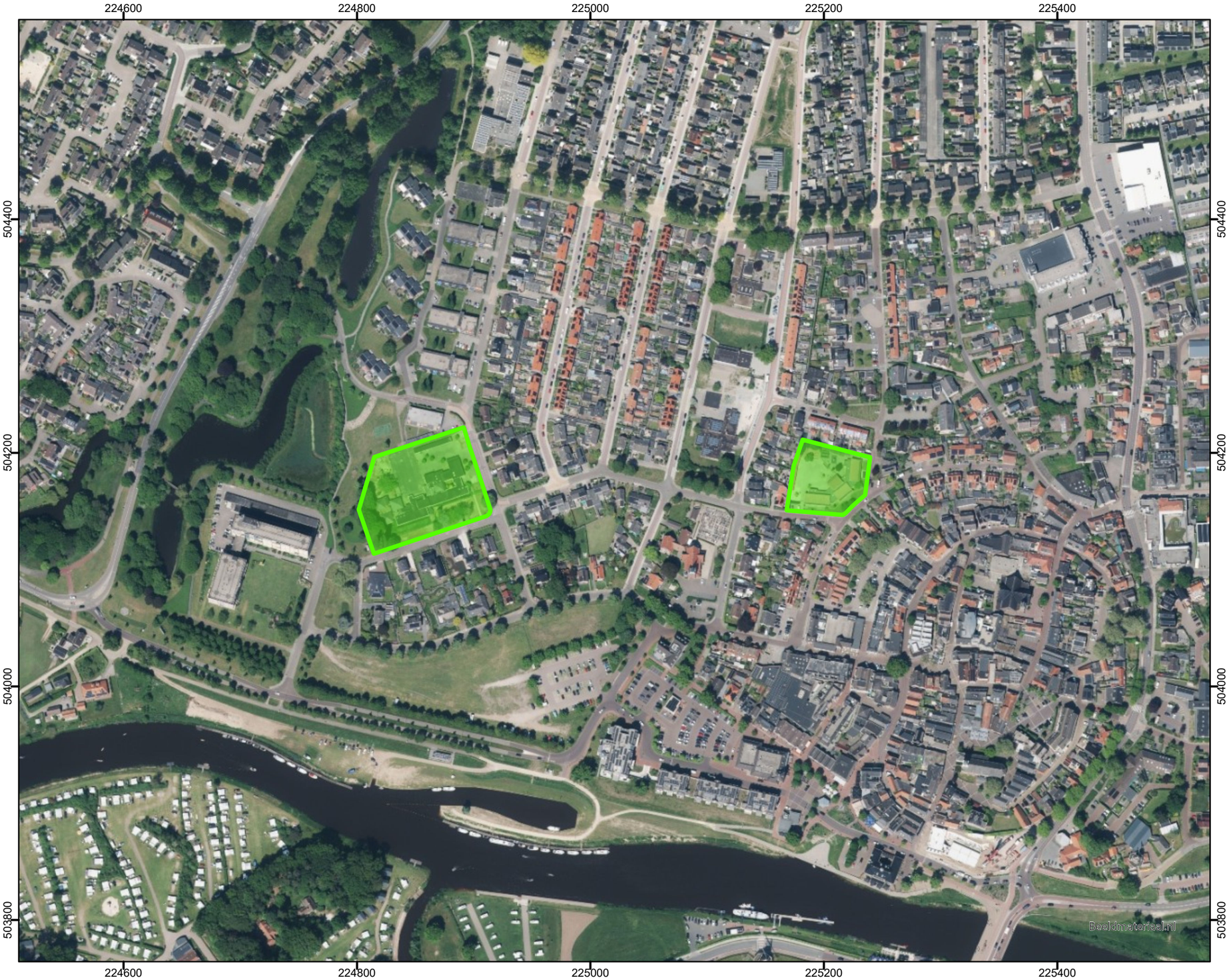
N

BeoBOM

Project:	BB25-068-OC-01 SANDBERGSTRAAT 2A EN 14 OMMEN
Tekening naam:	BB25-068-OC-01-OT-01 GEBEURTENISSENKAART
Klant:	WITTEVEEN EN BOS

Datum:	15-07-2025
Schaal:	1:3.500 A3
Revisie:	CONCEPT
Getekend door:	JB

Legenda

- Projectgebied
- Onverdacht gebied

N

0 120 240 m

BeoBOM

Project:	BB25-068-OC-01 SANDBERGSTRAAT 2A EN 14 OMMEN
Tekening naam:	BB25-068-OC-01-OT-02 BODEMBELASTINGKAART
Klant:	WITTEVEEN EN BOS

Datum:	15-07-2025
Schaal:	1:3.500 A3
Revisie:	CONCEPT
Getekend door:	JB

